

Miljørapport over forslag til ændringer i nitrathandlingsprogrammet bestående af dele af ny husdyrregulering (generelt efterafrødekrav og ændret harmonikrav) og målrettet efterafrødeordning

December 2016

Indhold

0	Ikke-teknisk resumé	4
1	Baggrund	7
2	Planens indhold, hovedformål og forbindelse med anden relevant lovgivning	8
2.1	Indhold	8
2.1.1	Nuværende regulering	10
2.2	Hovedformål	13
2.2.1	Indførelse af et generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen.....	13
2.2.2	Hævelse af harmonikravet	14
2.2.3	Øvrige elementer i ny husdyrregulering	15
2.2.4	Måltrettet efterafgrødeordning.....	15
2.3	Planens forhold til andre retsregler	16
2.3.1	Nitratdirektivet	16
2.3.2	Vandrammedirektivet, grundvandsdirektivet og drikkevandsdirektivet.....	17
2.3.3	Havstrategidirektivet	18
2.3.4	Habitatdirektivet mv.	19
3	Nuværende natur- og miljøtilstand og nul-alternativ	20
3.1	Tilstand for vandløb, søer, kystvandområder og grundvand	20
3.2	Tilstand for de åbne havområder- 1 sømil fra basislinjen	20
3.3	Tilstand for naturområder	20
3.4	Nul-alternativ.....	21
3.4.1	Indførelse af generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen.....	21
3.4.2	Hævelse af harmonikravet	21
3.4.3	Måltrettet efterafgrødeordning.....	21
4	Miljøforhold der kan blive væsentligt berørt af planen ..	22
4.1	Vand.....	22
4.2	Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	23
4.3	Luft.....	24
4.4	Klima	24
4.5	Jordbund	24
4.6	Landskab	24
4.7	Befolkningen og arealanvendelsen	25
4.8	Pesticidbelastning	25
5	Eksisterende miljøproblemer, som er relevante for planen	25
6	Internationale og nationale miljøbeskyttelsesmål.....	26
7	Planens indvirkning på miljøet samt de påtænkte foranstaltninger til at undgå og begrænse negative effekter	27
7.1	Vand.....	27

7.1.1	Indførelse af et generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen.....	28
7.1.2	Hævelse af harmonikravet.....	32
7.1.3	Måltrettet ordning for frivillige og obligatoriske efterafgrøder.....	35
7.2	Flora, fauna og biologisk mangfoldighed	35
7.3	Luft.....	36
7.4	Klima	36
7.5	Jordbund	36
7.6	Landskab	36
7.7	Befolkningen og arealanvendelsen	37
7.8	Menneskers sundhed	37
7.9	Materielle goder	37
7.10	Kulturarv, herunder kirker	37
7.11	Arkitektonisk arv.....	37
7.12	Arkæologisk arv	38
8	Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	38
9	Overvågning	39

o Ikke-teknisk resumé

Regler om gennemførelse af en strategisk miljøvurdering har ophæng i EU's miljøvurderingsdirektiv og er implementeret i Danmark i miljøvurderingsloven. Miljøvurderingsdirektivet fastsætter, at planer og programmer omfattet af direktivet skal underkastes en miljøvurdering under udarbejdelsen, og før de vedtages. Gennemførelse af en miljøvurdering har til formål at sikre et tilstrækkeligt hensyn til miljøet og inddragelse af offentligheden. Da nitrathandlingsprogrammet udgør en plan eller et program i direktivets forstand, skal ændringer af nitrathandlingsprogrammet underkastes en miljøvurdering.

Nitrathandlingsprogrammet udgør redegørelsen for den danske implementering af nitratudirektivet.

Det gældende nitrathandlingsprogram er i sin helhed miljøvurderet i 2012. Senere ændring af nitrathandlingsprogrammet, som er omfattet af en miljøvurderingspligt, er gennemført i foråret 2016 som opfølgning på beslutningen om udfasning af de reducerede kvælstofnormer. Denne ændring blev miljøvurderet i perioden fra december 2015 til februar 2016.

Det er med Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke af 22. december 2015 besluttet, at der skal gennemføres en ny husdyrregulering, hvor reguleringen af husdyranlægget (stalde, beholdere, bygninger mv.) adskilles fra arealreguleringen. Den nuværende konkrete miljøgodkendelse af arealdelen af en husdyrgodkendelse skal overgå til generelle miljøregler, så miljøgodkendelser fremadrettet udelukkende vil omfatte anlægget. I den forbindelse introduceres et generelt efterafgrødekrav i husdyrreguleringen, et såkaldt husdyrefterafgrødekrav, til afløsning af konkrete vilkår i miljøgodkendelser vedrørende anvendelse af husdyrgødning på arealerne til begrænsning af den merudvaskning af kvælstof, der er forbundet med anvendelsen af organisk gødning fremfor handelsgødning.

Det følger endvidere af Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke af 22. december 2015, at harmonikravet på 1,4 dyreenheder pr. ha for bl.a. slagtesvin skal hæves til 170 kg kvælstof fra husdyrgødning pr. ha (svarende til 1,7 dyreenheder pr. ha). I den forbindelse skal der fastlægges de nødvendige regler vedr. fosfor for at modvirke en øget risiko for fosfortab til vandmiljøet.

Endvidere lanceres som opfølgning på Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke en målrettet ordning for udlægning af supplerende efterafgrøder med en effekt på kvælstofudvaskningen i årene 2017 og 2018.

Da ændringerne i reglerne om efterafgrøder og udbringning af kvælstof fra husdyrgødning kan påvirke natur, overflade- og grundvand, og udgør en ændring af det danske nitrathandlingsprogram jf. nitratudirektivet, er der foretaget en miljøvurdering af ændringerne i nærværende miljørapport.

Indførelse af et generelt husdyrefterafgrødekrav i ny husdyrregulering

I forbindelse med adskillelsen af reguleringen af husdyranlægget og udbringningsarealerne indføres et generelt efterafgrødekrav, det såkaldte husdyrefterafgrødekrav, på arealer, hvor der udbringes husdyrgødning og anden organisk gødning til afløsning af konkrete vilkår i miljøgodkendelser.

Efterafgrødekravet målrettes oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der siden 2007 er sket en stigning i anvendelsen af organisk gødning, samt forventeligt fra 2018 kystvandoplande med et indsatsbehov i medfør af vandområdeplanerne. Det er hensigten med indførelsen af det generelle husdyrefterafgrødekrav, at efterafgrødeniveauet i den nye regulering justeres efter niveauet i de eksisterende regler, således at det samlet set tilsigtes at opretholde omtrent den samme indsats i forhold til nitratudvaskning på landsplan ift. i dag.

Det er hensigten at indfase husdyrefterafgrødekravet gradvist, således at efterafgrødekravet i 2017 tilstræbes at udgøre ca. 21.000 ha, svarende til niveauet for den nugældende regulering (2014). Når reguleringen er fuldt indfaset, vil efterafgrødekravet fastsat efter bestemmelsen begrundet i beskyttelsen mod merpåvirkning af kvælstof fra husdyrgødning og anden organisk gødning samlet set tilstræbes at udgøre ca. 34.000 ha pr. år på landsplan. Efterafgrødekravet udmøntes således, at der først fordeles efterafgrøder til at kompensere for den stigende anvendelse af organisk gødning i oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der er sket en stigning i anvendelsen af organisk gødning siden 2007. Herefter fordeles den restende mængde efterafgrøder til kystvandoplande med indsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne. I 2017 vil alle efterafgrøder gå til oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder med stigende anvendelse af organisk gødning. Det er forventningen, at der fra 2018 vil være efterafgrøder målrettet kystvandoplande med indsatsbehov. Dette afhænger dog af, i hvilket omfang der sker en stigning i anvendelsen af organisk gødning i oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder.

I den nuværende beskyttelse af nitratfølsomme indvindingsområder (NFI) og indsatsområder, stilles der i forbindelse med miljøgodkendelser af husdyrbrug krav, der sikrer, at udbringning af husdyrgødning ikke påvirker grundvandet væsentligt i forhold til drikkevandskvalitetskravet på 50 mg nitrat/liter. Det eksisterende beskyttelsesniveau kan ikke overføres til generelle regler for udlæg af efterafgrøder, da det vil kræve et væsentligt større areal med stedfaste efterafgrøder end i dag. Det er derfor vurderet, at den yderligere beskyttelse af nitratfølsomme indvindingsområder, som er nødvendig udover den beskyttelse, der vil blive opnået med det efterafgrødekrav i husdyrreguleringen samt de pligtige efterafgrøder i medfør af gødskningsloven, skal løftes af kommunerne i forbindelse med indsatsplaner i medfør af vandforsyningsloven via en opdateret indsats inden for rammerne af den eksisterende lovgivning om indsatsplanlægningen.

Hævelse af harmonikravet

Hævelsen af harmonikravet har ifølge Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke til formål at skabe et vækstrum for den danske slagtesvineproduktion og øge aktiviteten på de danske slagterier. Det er dog ikke muligt at forudsige udviklingen i husdyrproduktionen, som bl.a. grundet lave noteringer og en svær markedssituation, ikke forventes øget frem til 2020. Det er således lagt til grund for miljøvurderingen, at hævelsen af harmonikravet ikke i sig selv vil føre til væsentlige ændringer i husdyrproduktionen, og derved ikke vil øge mængden af produceret husdyrgødning.

Der vil i stedet kunne ske en større tilførsel af husdyrgødning til den enkelte mark, hvilket reducerer behovet for udbringning på flere marker i oplandet, f.eks. via gylleaftaler. Det nuværende harmonikrav på 1,4 dyreenheder pr. ha for visse dyretyper udgør også en indirekte begrænsning på udbringningen af fosfor. Ved en hævelse af harmonikravet er der derfor behov for en særskilt fosforregulering for at modvirke en øget tilførsel af fosfor og dermed et eventuelt øget fosforoverskud på den enkelte bedrift, der kan øge risikoen for tab af fosfor til vandmiljøet. Med forslag til ny husdyrregulering introduceres der således fosforlofter, som skal gælde fra 2017 og skærpes løbende i perioden frem mod 2025. Forslaget til en ændret fosforregulering omhandler husdyrgødning, afgasset biomasse fra biogasanlæg, spildevandsslam og andre affaldsprodukter, som udbringes direkte på landbrugsjord, og handelsgødning. Med indfasning af fosforlofterne over en 8-årig periode vil der i 2017 være tale om en lempelse i forhold til nugældende regler. Fra 2018 indføres skærpede lofter i de områder, hvor der allerede er viden om et behov for et reduceret fosfortab, dvs. i oplande til store søer målsat i vandplanerne, medmindre der ikke er risiko for, at søerne ændrer tilstandsklasse ved evt. øget fosfortab. Det er centralt i den foreslåede fosforregulering, at der i løbet af perioden 2017-2025 sker en udvikling hen mod en lavere gennemsnitlig maksimal fosfortilførsel i forhold til en fortsættelse af den nuværende regulering.

Den målrettede efterafgrødeordning

Den målrettede ordning for udlægning af supplerende efterafgrøder lanceres som en kombineret ordning for frivillig kompenseret og eventuelt ukompenseret obligatorisk udlægning af målrettede efterafgrøder. Det obligatoriske efterafgrødekrav indføres kun, hvis der konstateres et for lille areal med frivillige efterafgrøder i forhold til det besluttede indsatsniveau for kystvandvande, herunder marine Natura 2000-områder, og grundvand. Denne efterafgrødeordning er en videreudvikling af de kompenserende foranstaltninger, som indgik i miljøvurderingen af beslutningen om udfasning af de reducerede kvælstofnormer, jf. ovenfor.

Den potentielle påvirkning af flora, fauna og biologisk mangfoldighed som følge af indførelsen af det generelle husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen, hævelsen af harmonikravet samt indførelsen af en målrettet ordning for udlægning af supplerende efterafgrøder er primært relateret til risikoen for øget tilførsel af næringsstoffer, der potentielt kan påvirke naturtilstanden i negativ retning, hvilket håndteres som allerede beskrevet.

Samlet set forventes det generelle husdyrefterafgrødekrav og hævelsen af harmonikravet ikke at føre til væsentlige ændringer i vandmiljøets tilstand eller at medføre væsentlig indvirkning på flora, fauna eller biologisk mangfoldighed. Med hensyn til den målrettede efterafgrødeordning, vil denne i sig selv mindske kvælstoftilførslen til kystvande, herunder marine Natura 2000-områder, og grundvand, og dermed have en positiv effekt for vandmiljøets tilstand.

1 Baggrund

Regler om gennemførelse af en strategisk miljøvurdering har ophæng i EU's miljøvurderingsdirektiv og er implementeret i Danmark i miljøvurderingsloven. Miljøvurderingsdirektivet fastsætter, at planer og programmer omfattet af direktivet skal underkastes en miljøvurdering under udarbejdelsen, og før de vedtages. Gennemførelse af en miljøvurdering har til formål at sikre et tilstrækkeligt hensyn til miljøet og inddragelse af offentligheden.

Nitrathandlingsprogrammet udgør redegørelsen for den danske implementering af nitratudirektivet. Da nitrathandlingsprogrammet udgør en plan eller et program i miljøvurderingsdirektivets forstand, skal ændringer af nitrathandlingsprogrammet underkastes en miljøvurdering.

Det gældende nitrathandlingsprogram er i sin helhed miljøvurderet i 2012. Senere ændring af nitrathandlingsprogrammet, som er omfattet af miljøvurderingspligt, er gennemført i foråret 2016 som opfølgning på beslutningen om udfasning af de reducerede kvælstofnormer. Denne ændring blev miljøvurderet i perioden fra december 2015 til februar 2016.

Det er med Aftale om Fødevare- og landbrugspakke af 22. december 2015 ligeledes besluttet at gennemføre en ny husdyrregulering, hvor reguleringen af husdyranlægget (stalde, beholdere, bygninger mv.) adskilles fra arealreguleringen. Den nuværende konkrete miljøgodkendelse af arealdelen af en husdyrgodkendelse skal overgå til generelle miljøregler, så miljøgodkendelser fremadrettet udelukkende vil omfatte anlægget. I den forbindelse introduceres et generelt efterafgrødekrav i husdyrreguleringen, det såkaldte husdyrefterafgrødekrav, til afløsning af konkrete vilkår i miljøgodkendelser vedrørende anvendelse af husdyrgødning på arealerne.

Det indgår endvidere i Aftale om Fødevare- og landbrugspakke, at harmonikravet på 1,4 dyreenheder pr. ha for bl.a. slagtesvin skal hæves til 170 kg N pr. ha (svarende til 1,7 dyreenheder pr. ha). Det sænkede harmonikrav gælder i dag ud over for slagtesvin også for blandt andet pelsdyr og fjerkræ. Det fremgår af aftalen, at da der er knyttet en relativt større fosforudfordring til disse dyretyper, prioriteres hævelsen af harmonikravet for slagtesvin, men såfremt en hævelse også kan omfatte de øvrige dyretyper, uden unødigt besværlige fosforregler, sigtes der også på at hæve harmonikravet for disse dyretyper.

Det indgik i beslutningen i Aftale om Fødevare- og landbrugspakke om at udfase de reducerede kvælstofnormer, at den negative miljøeffekt af denne ændring delvist skulle håndteres gennem en ordning om frivillig udlægning af flere efterafgrøder med en kvælstofeffekt fra 2017. En sådan ordning indgik i miljøvurderingen gennemført i vinteren 2015/foråret 2016. Der er imidlertid efterfølgende sket en videreudvikling af ordningen til en målrettet ordning for frivillig og obligatorisk udlægning af supplerende efterafgrøder med ophæng i gødskningsloven, hvor det obligatoriske krav kun stilles, hvis der konstateres manglende etablering af efterafgrøder under den frivillige ordning i forhold til indsatsbehovet for reduktion af kvælstofudvaskningen til såvel grundvand som kystvand.

Den målrettede efterafgrødeordning med frivillige og eventuelt obligatoriske efterafgrøder skal sikre mod forringelse af vandkvaliteten i kystvand og grundvand pga. udfasningen af de reducerede kvælstofnormer på afgrøder. Ordningen har til formål at indfri det fastlagte indsatsbehov for såvel grundvandsforekomster og kystvande. Hvis den frivillige del af ordningen ikke indfrier behovet, vil der blive udstedt et obligatorisk krav om supplerende efterafgrøder med henblik på at sikre, at det beregnede indsatsbehov for 2017 og 2018 indfries inden for planperioden.

Reglerne om efterafgrøder og harmonikravet er omfattet af nitratudirektivet. Derfor har en ændret regulering på disse områder en konsekvens for det danske nitrathandlingsprogram. Da ændringerne i reglerne om efterafgrøder og udbringning af kvælstof fra husdyrgødning som følge af de ændrede harmonikrav kan påvirke natur, overflade- og grundvand, er der foretaget en miljøvurdering i nærværende miljørapport, jf. lovekendtgørelse nr. 1533 af 10. december 2015 om miljøvurderinger af planer og programmer. Miljørapporten skal indeholde de oplysninger, der følger af lovens bilag 1.

Der har forud for udarbejdelsen af denne miljørapport været foretaget en såkaldt scoping-proces i to omgange, hvor relevante myndigheder har haft mulighed for at levere input til emner, som efter myndighedernes opfattelse bør medtages i miljørapporten. Indledningsvist blev der gennemført en scoping, hvor ændringerne vedrørende ny husdyrregulering bestående i indførelse af generelt husdyrefterafgrødekrav efter husdyrbrugloven samt hævelsen af harmonikravet indgik. Denne scoping resulterede i 7 høringssvar (fra 5 kommuner, KL og NaturErhvervstyrelsen).

Efterfølgende, da det blev besluttet at gennemføre en samlet miljøvurdering over ændringerne i nitrathandlingsprogrammet, har der været gennemført en fornyet scoping, hvor også gennemførelsen af den yderligere målrettede efterafgrødeordning efter gødskningsloven indgik. Denne efterfølgende scoping har resulteret i tre høringssvar (fra tre kommuner).

De indkomne bidrag er indarbejdet i miljørapporten i det omfang, det er vurderet relevant og muligt.

2 Planens indhold, hovedformål og forbindelse med anden relevant lovgivning

2.1 Indhold

Bemyndigelserne til ved bekendtgørelse at gennemføre de ovenfor beskrevne ændringer, som i et vist omfang vil indgå i nitrathandlingsprogrammet, fremgår af et forslag til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug samt forslag til lov om ændring af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække. Lovforslaget til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug har været sendt i offentlig høring i perioden fra den 26. september 2016 og frem til den 24. oktober 2016.

Det eventuelle krav om udlæg af supplerende obligatoriske efterafgrøder vil blive fastsat i medfør af bemyndigelse i lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække (gødskningsloven, lovbekendtgørelse nr. 388 af 27. april 2016). Et forslag til lov om ændring af gødskningsloven for sikring af miljøeffekten af den frivillige ordning for kompenserende efterafgrøder i 2017 og 2018 har været sendt i offentlig høring i perioden 9. november til 16. november 2016.

Af ændringslovforslaget fremgår det bl.a., at ministeren kan fastsætte regler om anvendelse af husdyrgødning og anden organisk gødning i jordbruget, og at jordbrugsvirksomheder skal udlægge efterafgrøder til begrænsning af merudvaskning af kvælstof fra organisk gødning.

Harmonikravet vil som hidtil også efter gennemførelsen af ændringen fremgå af husdyrgødningsbekendtgørelsen, men nu som et krav fastsat som tilladt tilført kg kvælstof fra husdyrgødning pr. ha. Efterafgrødekravet vil fremgå af husdyrgødningsbekendtgørelsen og tilhørende bekendtgørelse med kortgrundlaget for efterafgrødekravet. Bekendtgørelsesudkastene er sendt i offentlig høring d. 13. december 2016 frem til d. 16. januar 2017 med henblik på at få virkning fra gødningsåret 2017/2018.

Det indgik i beslutningen om at udfase de reducerede kvælstofnormer som led i Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke, at den negative miljøeffekt af denne ændring delvist skulle håndteres gennem en ordning om frivillig udlægning af flere efterafgrøder med en kvælstofeffekt fra 2017. Ordningen er efterfølgende videreudviklet til en kombineret ordning for frivillig og obligatorisk udlægning af efterafgrøder, hvor det obligatoriske krav kun stilles, hvis der konstateres manglende etablering af efterafgrøder under den frivillige ordning i forhold til det besluttede indsatsniveau for reduktion af kvælstofudvaskningen til såvel grundvand som kystvande.

Kravet om udlæg af obligatoriske efterafgrøder vil være supplerende i forhold til det nationale, pligtige krav om efterafgrøder på hhv. 10 og 14 % i medfør af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække (gødskningsloven) samt husdyrefterafgrøder i medfør af husdyrreguleringen og MFO-efterafgrøder (krav om miljømæssige fokusområder på landbrugsareal efter reglerne om direkte betalinger). Landmanden kompenseres under den frivillige ordning i form af et tilskud pr. hektar frivilligt udlagte efterafgrøder.

Nærværende miljørapport er udarbejdet med henblik på at fastlægge, beskrive og vurdere de sandsynlige væsentlige virkninger på miljøet, som må forventes at kunne opstå som følge af de foreslåede ændringer af husdyrreguleringen og gødskningsloven, som udgør en del af nitrathandlingsprogrammet.

Ændringerne er i det følgende benævnt som ”planen”, forstået som det generelle husdyrefterafgrødekrav og hævelsen af harmonikravet i husdyrreguleringen, samt det eventuelle krav om udlæg af supplerende obligatoriske efterafgrøder i medfør af gødskningsloven, som forventes at indgå i det samlede nitrathandlingsprogram, og som derfor er genstand for nærværende miljøvurdering. Ændringerne er for så vidt angår det generelle husdyrefterafgrødekrav samt hævelsen af harmonikravet

også beskrevet i forslag til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, som har været i offentlig høring.

2.1.1 Nuværende regulering

Husdyrregulering

Anvendelsen af husdyrgødning til forskel fra handelsgødning er forbundet med en merudvaskning af kvælstof primært i form af nitrat. Nitrat (og andre kvælstofformer) kan optages og udnyttes af planter og føre til uønsket algevækst i vandmiljøet. Nitrat er desuden sundhedsskadeligt i drikkevand ved koncentrationer over et vist niveau. Der er i forbindelse med beskyttelse af grundvand fokus på udvaskning af nitrat. Der er derfor i gældende ret fastsat regler til imødegåelse af merudvaskningen af kvælstof ved anvendelse af husdyrgødning. Dels i de generelle harmoniregler i husdyrgødningsbekendtgørelsen, der omfatter alle brug, der anvender husdyrgødning, dels i regler i medfør af husdyrgodkendelsesloven, der omfatter de husdyrbrug, der skal have en tilladelse eller godkendelse i medfør af loven.

Jordbrugets anvendelse af kvælstofholdig gødning til jordbrugsformål er som udgangspunkt reguleret i gødskningsloven. Formålet med gødskningsloven er at begrænse udvaskning af kvælstof ved at regulere jordbrugets anvendelse af gødning og fastsætte krav om etablering af plantedække, f.eks. i form af efterafgrøder, og om andre dyrkningsrelaterede tiltag, som f.eks. forbud mod jordbearbejdning i visse perioder.

Efter gødskningslovens § 5 må de registrerede virksomheders forbrug af kvælstof til gødningsformål opgjort efter lovens §§ 10-14 ikke overstige virksomhedens kvote for kvælstof i planperioden fastsat efter lovens §§ 6-8. Herudover er der bl.a. krav om, at de registrerede virksomheder skal foretage en gødningsplanlægning for virksomhedens arealer og om udarbejdelse og indsendelse af et gødningsregnskab efter planperiodens afslutning.

For at foretage beregningen af forbruget af kvælstof i husdyrgødning og andre organiske gødningstyper er der ved gødskningsbekendtgørelsens §§ 18-19 fastsat et såkaldt udnyttelseskrav, der udgør en andel af det totale indhold af kvælstof i husdyrgødning og andre organiske gødningstyper. For svinegylle gælder f.eks. et udnyttelseskrav på 75 % af det totale indhold af kvælstof i gyllen. Udbringes f.eks. 100 kg kvælstof i svinegylle, indgår 75 kg i beregningen af virksomhedens forbrug af kvælstof i gødningsregnskabet, og dermed ved konstateringen af, om virksomhedens samlede forbrug af kvælstofholdig gødning overstiger virksomhedens kvælstofkvote i planperiode. Dette betyder, at hvis en virksomhed udbringer 100 kg kvælstof i svinegylle, så må virksomheden f.eks. anvende 75 kg handelsgødning mindre for at overholde gødskningslovens § 5 i planperioden.

De 25 % af kvælstoffet i svinegylle, der ikke indgår i opgørelsen af virksomhedens forbrug af kvælstof i planperioden, er primært organisk bundet. Det betyder, at det organiske materiale skal nedbrydes, før kvælstoffet bliver tilgængeligt for planterne - eller for udvaskning. Frigivelsen af dette kvælstof sker over tid, og ikke nødvendigvis på tidspunkter, hvor planterne optager kvælstof. Det er af hensyn til denne del af kvælstoffet i husdyrgødningen, at der er behov for ekstra plantedække

i form af efterafgrøder i forbindelse med godkendelse af husdyrbrug. Efterafgrøderne samler en del af det frigivne kvælstof op og reducerer dermed risikoen for udvaskning af kvælstof til vandmiljøet

Reguleringen af jordbrugets anvendelse af kvælstofholdig gødning i gødsningsloven er suppleret af en række bestemmelser, der har til formål at beskytte særligt grundvand og overfladevand mod merudvaskning af nitrat fra husdyrgødning. Den grundlæggende beskyttelse af grundvand og overfladevand mod merudvaskning af nitrat fra husdyrgødning findes i harmonireglerne i husdyrgødningsbekendtgørelsen med hjemmel i miljøbeskyttelsesloven. Harmonireglerne er udtryk for et krav om harmoni mellem dyreholdet og udbringningsarealet. Harmonireglerne indebærer, at et kvægbrug maksimalt må udbringe husdyrgødning fra 1,7 - dog 2,3 hvis undtagelsen fra nitratdirektivet benyttes - dyreenheder pr. ha. Øvrige brug må maksimalt udbringe husdyrgødning fra 1,4 dyreenheder pr. ha.

Husdyrgodkendelsesloven indeholder et beskyttelsesniveau for udvaskning af kvælstof, der supplerer det generelle harmonikrav i husdyrgødningsbekendtgørelsen. I medfør af den gældende husdyrgodkendelseslov er beskyttelsesniveauet for kvælstofudvaskning sammensat af to elementer: Beskyttelsesniveauet i forhold til overfladevand og beskyttelsesniveauet i forhold til grundvand. Bestemmelserne efter husdyrgodkendelsesloven, der supplerer de generelle gødsningsregler efter gødsningsloven og i husdyrgødningsbekendtgørelsen har hidtil ikke udgjort en del af det danske nitrathandlingsprogram.

Beskyttelsesniveauet for udvaskning af kvælstof til *overfladevand* er i de gældende husdyrgodkendelsesregler fastlagt i form af nitratklasser, inden for hvilke kommunerne skal stille krav om skærpede harmonikrav. Nitratklasserne er placeret i oplande til sårbare Natura 2000-områder. Der er udarbejdet et kortmateriale, hvoraf det fremgår, hvilke oplande, der er klassificeret som nitratklasser. Det fremgår af reglerne, at der som alternativ til skærpede harmonikrav kan iværksættes andre virkemidler således, at kvælstofudvaskningen reduceres i mindst samme omfang, som hvis de skærpede harmonikrav var overholdt.

Herudover kan kommunerne stille vilkår inden for oplande, hvor det samlede dyrehold er stigende, og hvor recipienten er overbelastet med nitrat. I denne situation stilles der vilkår om maksimal udvaskning svarende til et planteavlslbrug dvs. et standard planteavlssædskifte, hvor der alene gødes med handelsgødning. Husdyrholdet på oplandsniveau anses for stigende, når data viser en stigning i husdyrholdet i oplandet i forhold til 2007, hvor den oprindelige husdyrgodkendelseslov trådte i kraft.

Beskyttelsesniveauet for udvaskning af kvælstof – i form af nitratudvaskning – fra udbragt husdyrgødning til grundvandet er målrettet de nitratfølsomme indvindingsområder (NFI). Kommunerne skal inden for disse områder stille vilkår, der sikrer, at udbringning af husdyrgødning ikke påvirker grundvandet væsentligt i forhold til drikkevandskvalitetskravet på 50 mg nitrat/liter. Har kommunen vedtaget en indsatsplan efter vandforsyningsloven samt

bekendtgørelse om indsatsplaner for et NFI-område, er det anvisningerne heri, der gælder for den fremadrettede behandling af tilladelser og godkendelser efter husdyrgodkendelsesloven.

Uanset om der er vedtaget en indsatsplan eller ej, kan der dog ikke fastsættes vilkår, som er mere skærpede end en nitratudvaskning, der svarer til udvaskningen fra et planteavlsbrug med et standard planteavlssædskifte, idet husdyrgodkendelsesloven alene regulerer merudvaskningen af kvælstof som følge af udbringning af husdyrgødning. Der kan dog stilles vilkår om en maksimal udvaskning svarende til 50 % af harmonikravet, hvis udvaskningen herfra er lavere.

Som alternative virkemidler til de skærpede harmonikrav, som udbringning af husdyrgødning inden for nitratklasser medfører, kan der anvendes krav om øget antal ha efterafgrøder ud over det generelle krav om udlægning af efterafgrøder, der er fastsat i medfør af gødskningsloven, krav om reduceret kvælstofnorm samt krav om ændret standardsædskifte.

Husdyrgodkendelsesloven indeholder ikke et beskyttelsesniveau målrettet grundvandet uden for de nitratfølsomme indvindingsområder. Beskyttelsen af dette grundvand mod merudvaskning af kvælstof fra husdyrgødning udgøres af husdyrgødningsbekendtgørelsens harmoniregler.

Den nuværende kvælstofindsats i form af vilkår i husdyrgodkendelserne i medfør af beskyttelsesniveauet i forhold til overfladevand og beskyttelsesniveauet i forhold til grundvand vil ifølge beregninger fra Aarhus Universitet, svare til kvælstofindsatsen ved etablering af knap 32.000 ha efterafgrøder, når alle husdyrbedrifter er omfattet af en husdyrgodkendelse (Rolighed, J. og Blicher-Mathiesen, G., 2015: Effekt af husdyrgodkendelser. Notat fra DCE, Aarhus Universitet). Fra loven trådte i kraft i 2007 og frem til 2014 er ca. 60 % af husdyrproduktionen blevet omfattet af en miljøgodkendelse. Af det samlede danske landbrugsareal på 2,7 mio. ha er 816.000 ha, svarende til ca. 30 % omfattet af en miljøgodkendelse.

Generelt krav om etablering af efterafgrøder i medfør af gødskningsloven

Der er i medfør af gødskningsloven fastsat en række generelle krav om etablering af plantedække, f.eks. i form af efterafgrøder og andre dyrkningsrelaterede tiltag, som f.eks. forbud mod jordbearbejdning i visse perioder, med henblik på at begrænse udvaskning af kvælstof.

Virksomheder med planteavl, husdyravl, skovbrug eller kombinationer heraf, som har en årlig momspligtig omsætning, der overstiger 50.000 kr. fra planteavl, husdyravl, skovbrug eller kombinationer heraf, og som har et samlet efterafgrødegrundareal på 10 ha eller derover er omfattet af gødskningslovens kapitel 3, der indeholder en række bemyndigelser til miljø- og fødevareministeren til at fastsætte krav om etablering af plantedække og andre dyrkningsrelaterede tiltag. I medfør af bestemmelserne er der ved plantedækket bekendtgørelsen bl.a. fastsat krav om, at virksomhederne i hver planperiode skal etablere efterafgrøder på virksomhedens arealer, der udgør mindst 10 % af virksomhedens efterafgrødegrundareal (generelle pligtige efterafgrøder).

Efterafgrødegrundarealet udgøres af arealer, der dyrkes med korn (vår- og vintersæd), vår- og vinterraps, majs, rybs,

soja, sennep, ærter, hestebønner, solsikke, olieør og andre en-årige afgrøder, der ikke har kvælstofoptagelse om efteråret i høståret. Efterafgrødekravet er 14 % af efterafgrødegrundarealet, hvis virksamheden udbringer organisk gødning svarende til 0,8 dyreenheder pr. ha eller derover. Det samlede efterafgrødekrav, der fastsættes i medfør af gødskningsloven, udgør 240.000 ha på landsplan.

De supplerende 4 % efterafgrøder, som er pålagt de virksomheder, der udbringer organisk gødning svarende til 0,8 dyreenheder pr. ha eller derover, svarer til i alt ca. 45.000 ha efterafgrøder. Dette efterafgrødekrav supplerer beskyttelsen af grundvandet i husdyrgødningsbekendtgørelsens harmoniregler samt den indirekte beskyttelse via efterafgrøder målrettet andre beskyttelseshensyn i husdyrreguleringen.

2.2 Hovedformål

2.2.1 Indførelse af et generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen

Det fremgår af Aftale om Fødevare- og landbrugspakke, at adskillelsen af reguleringen af staldanlæg og arealer skal give fleksibilitet for producenten og bidrage med forenkling i sagsbehandlingen for både landmænd og kommuner, når kravene til anvendelse af husdyrgødning reguleres mere enkelt og enstrengt sammen med anden gødning i gødningsregnskabet.

Det foreslåede husdyrefterafgrødekrav, som fremgår af forslag til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, skal erstatte de konkrete vilkår i miljøgodkendelserne, og har til formål at begrænse en del af den merudvaskning af kvælstof, der er forbundet med anvendelsen af organisk gødning fremfor handelsgødning. Husdyrefterafgrødekravet vil være målrettet oplande til nitratsølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der er sket en stigning i anvendelsen af organisk gødning siden 2007, hvor den oprindelige husdyrbruglov trådte i kraft, samt fra 2018 kystvandoplande med et indsatsbehov i medfør af vandområdeplanerne.

Husdyrefterafgrødekravet vil omfatte de samme jordbrugsvirksomheder, som omfattes af det gældende efterafgrødekrav i medfør af lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække (gødskningsloven), det vil sige virksomheder, der er omfattet af registeret efter § 2 i gødskningsloven og har et efterafgrødegrundareal på 10 ha eller derover. Husdyrefterafgrødekravet vil følge reglerne for de pligtige efterafgrøder i medfør af gødskningsloven og vil derfor, som reglerne er nu, kunne overlappe med MFO-efterafgrøder, således at det samme areal kan bruges til opfyldelse af begge krav.

Manglende udlæg af husdyrefterafgrøder til begrænsning af merudvaskning af kvælstof fra organisk gødning vil på samme måde som pligtige efterafgrøder resultere i en reduktion af bedriftens samlede kvælstofkvote. Ligeledes kan krav

om husdyrefterafgrøder erstattes af alternativer, af opsparede efterafgrøder eller kan overdrages fra andre bedrifter.

Det foreslåede husdyrefterafgrødekrav forventes at ville indgå som en del af Danmarks opfyldelse af nitratudirektivets art. 4 og 5. Husdyrefterafgrødekravet vil i så fald blive underlagt krydsoverensstemmelse efter reglerne om direkte betalinger til landbrugere inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik i EU, jf. Europa-Parlamentets og Rådets forordning 1306/2013 af 17. december 2013, bilag 2, jf. artikel 93.

2.2.2 Hævelse af harmonikravet

Det fremgår af Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke, at harmonikravet for slagtesvin og eventuelt også andre dyretyper skal hæves fra de nuværende 1,4 til 1,7 dyreenheder pr. ha pr. planperiode. Omsat til kg kvælstof svarer det til, at der efter forslaget må udbringes op til 170 kg kvælstof fra husdyrgødning pr. ha pr. planperiode svarende til nitratudirektivets absolutte grænse.

Det fremgår af aftalen, at hævelsen af harmonikravet har til formål at skabe et vækstrum for den danske slagtesvinsproduktion og øge aktiviteten på de danske slagterier.

Miljø- og Fødevarerministeriet har dog ikke grundlag for at estimere et ændret niveau for antallet af producerede slagtesvin, da udviklingen i husdyrproduktionen er påvirket af en lang række andre faktorer end ændringer i reguleringen, herunder bl.a. finansieringsmuligheder, noteringer og markedssituation.

I forbindelse med hævelsen af harmonikravet skal der ifølge aftalen fastlægges de nødvendige regler vedr. fosfor for at modvirke en øget risiko for fosfortab til vandmiljøet. Der skal i den sammenhæng sikres imod tilbagegang i vandmiljøet jf. vandrammedirektivet.

Med forslag til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug lægges der op til at hæve de nuværende skærpede harmonikrav på 1,4 dyreenheder pr. ha til nitratudirektivets grænse på 170 kg kvælstof pr. ha. Det nuværende krav om 1,4 dyreenheder pr. ha for visse dyretyper udgør også en indirekte begrænsning på udbringningen af fosfor. Når harmonikravet hæves, er der derfor behov for en særskilt fosforregulering for at modvirke en øget tilførsel af fosfor og dermed et eventuelt øget fosforoverskud på den enkelte bedrift, der kan øge risikoen for tab af fosfor til vandmiljøet.

Det foreslås, at der indføres direkte regler om, hvor meget fosfor fra organisk gødning, der må udbringes pr. ha og herunder skærpede fosforlofter i områder, hvor det miljømæssigt og direktivmæssigt er nødvendigt. Endvidere indgår et loft for tilførsel af fosfor fra handelsgødning. Formålet er dels at muliggøre den foreslåede generelle regulering og den deraf følgende administrative fleksibilitet, dels at give mulighed for at udbringe mere husdyrgødning fra slagtesvin i nogle områder.

Harmonikravet vil også fremadrettet indgå i nitrathandlingsprogrammet som en del af Danmarks opfyldelse af nitratdirektivet og er dermed underlagt krydsoverensstemmelse efter reglerne om direkte betalinger til landbrugere inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik i EU, jf. Europa-Parlamentets og Rådets forordning 1306/2013 af 17. december 2013, bilag 2, jf. artikel 93.

2.2.3 Øvrige elementer i ny husdyrregulering

Miljøvurdering af ny husdyrregulering omfatter alene de dele af forslaget, som forventes at indgå i Danmarks nitrathandlingsprogram.

Øvrige elementer i ny husdyrregulering, herunder ammoniak fra anlæg og udspredning af gødning, indgår således ikke i miljøvurderingen.

2.2.4 Måltrettet efterafgrødeordning

Den målrettede ordning med frivillige og betinget obligatoriske efterafgrøder skal bidrage til at sikre mod forringelse af vandkvaliteten i kystvand, herunder marine habitatnaturtyper, og grundvand i 2017 og 2018 pga. udfasningen af de reducerede kvælstofnormer på afgrøder.

Kvælstofindsatsbehovet for 2017 og 2018 i de enkelte kystvandoplande er fastlagt på ID15-niveau i antal hektar med efterafgrøder. Indsatsbehovet er fastlagt med udgangspunkt i behovet for at reducere udvaskning af kvælstof til kystvande og grundvandsforekomster.

NaturErhvervstyrelsen åbner i foråret 2017 for ansøgning om tilskud til frivillig udlægning af ekstra efterafgrøder i de oplande, hvor der er et kvælstofindsatsbehov. NaturErhvervstyrelsen yder efter ansøgning støtte på 700 kr. pr hektar til udlagte frivillige efterafgrøder. Der er afsat offentlige midler til imødekomme af ansøgninger for i alt ca. 265.000 ha efterafgrøder i perioden (ca. 145.000 ha i 2017 og 120.000 ha i 2018). Hermed vil det forudsætte indsatsbehov kunne opnås alene ved frivillig udlægning af efterafgrøder.

Efter udløbet af ansøgningsrunden for frivillige efterafgrøder den 21. april 2017 beregnes restindsatsbehov, og dette udmøntes som et obligatorisk efterafgrødekrav i samme planperiode. Effekten af den frivillige indsats beregnes på baggrund af grundvandskort og retentionskort på ID15-niveau i forhold til, hvor der konkret er ansøgt.

De bedrifter, der bliver omfattet af et obligatorisk krav og ikke ønsker at udlægge de obligatoriske efterafgrøder, kan alternativt vælge at få nedsat den individuelle kvælstofkvote for bedriften. Såfremt der efter den frivillige ordning kun eksisterer et lille resulterende restindsatsbehov, kan der som et alternativ til indførelse af et

obligatorisk efterafgrødekrav træffes beslutning om at indfri behovet ved en generel korrektion af kvælstofnormen.

Etableringskravene for de frivillige og obligatoriske efterafgrøder følger som udgangspunkt de allerede gældende regler for de generelle pligtige efterafgrøder. Dog vil manglende udlægning af frivillige eller obligatoriske målrettede efterafgrøder ikke kunne erstattes af alternative virkemidler, kun via en nedsættelse af bedriftens kvælstofkvote for det obligatoriske krav.

2.3 Planens forhold til andre retsregler

2.3.1 Nitratdirektivet

Nitratdirektivet, jf. Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget har til formål at nedbringe og forebygge vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, som stammer fra landbruget.

Ifølge nitratdirektivet skal der ske en kortlægning af vandområder (både grund- og overfladevand), der er særligt følsomme over for nitrat. Medlemsstaterne skal udpege alle kendte jordområder, der bidrager til forureningen, og hvorfra der er afstrømning til de kortlagte vandområder, som sårbare zoner. For at nå direktivets mål skal medlemsstaterne udarbejde handlingsplaner for de sårbare zoner. Dog kan medlemslandene fritages for kortlægningen, hvis de anvender handlingsplanerne for hele landet, hvilket Danmark har valgt at gøre.

Handlingsprogrammerne skal ifølge nitratdirektivets artikel 5, stk. 4, litra a og b, bestå af de bindende foranstaltninger, der fremgår af direktivets bilag 3, og de foranstaltninger som medlemsstaterne har foreskrevet i den eller de kodekser for godt landmandsskab (direktivets bilag 2), med undtagelse af de foranstaltninger der er overflødiggjort af foranstaltningerne i bilag 3. Medlemsstaterne skal ifølge artikel 5, stk. 5, desuden træffe de supplerende eller skærpende foranstaltninger, som de anser for nødvendige, hvis foranstaltningerne i artikel 5, stk. 4, ikke er tilstrækkelige til at nå direktivets mål.

Medlemsstaterne skal ifølge artikel 5, stk. 7, mindst hvert 4. år foretage en ny gennemgang af og om fornødent revidere handlingsprogrammerne, herunder eventuelle supplerende foranstaltninger, der er truffet i henhold til stk. 5.

Nitrathandlingsprogrammet udgør således redegørelsen for den danske implementering af nitratdirektivet, jf. direktivets art. 5. Da nitrathandlingsprogrammet udgør en plan eller et program i miljøvurderingsdirektivets forstand, skal væsentlige ændringer i nitrathandlingsprogrammet underkastes en miljøvurdering.

2.3.2 Vandrammedirektivet, grundvandsdirektivet og drikkevandsdirektivet

Vandrammedirektivet (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF af 23. oktober 2000 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets vandpolitiske foranstaltninger), har til formål at fastlægge en ramme for beskyttelse af vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og grundvand, som bl.a. forebygger yderligere forringelse og beskytter og forbedrer vandøkosystemernes tilstand og, hvad angår deres vandbehov, også tilstanden for terrestriske økosystemer og vådområder, der er direkte afhængige af vandøkosystemerne.

Vandrammedirektivet kan anses som en form for »paraplydirektiv«, idet direktivet bygger »oven på« tidligere direktiver vedrørende beskyttelse af vand (direktiver vedtaget før vandrammedirektivet - f.eks. nitratdirektivet).

Efter vandrammedirektivets artikel 4 skal medlemslandene som udgangspunktet forebygge forringelse af tilstanden for alle overfladevandområder og grundvandsforekomster og beskytte, forbedre og restaurere alle overfladevandområder og grundvandsforekomster med henblik på at opnå god tilstand for overfladevand og grundvand senest 22. december 2015.

Med henblik på at opnå vandrammedirektivets miljømål skal medlemsstaterne for hvert vandområdedistrikt udarbejde indsatsprogrammer. Indsatsprogrammerne skal indeholde grundlæggende foranstaltninger og om nødvendigt supplerende foranstaltninger (hvis de grundlæggende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til at opfylde de fastlagte mål). Grundlæggende foranstaltninger er minimumskrav, der skal opfyldes og består bl.a. af de foranstaltninger, der kræves for at gennemføre Fællesskabets lovgivning vedr. beskyttelse af vand, herunder foranstaltninger, der kræves i henhold til de retsakter, der er nævnt i vandrammedirektivets bilag VI, del A. I dette bilag nævnes bl.a. VVM-direktivet, nitratdirektivet og habitatdirektivet. Foranstaltninger til gennemførelse af disse direktiver udgør således en grundlæggende foranstaltning i vandplanlægningen.

Hertil kommer, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige foranstaltninger med henblik på at vende enhver væsentlig og vedvarende opadgående tendens i koncentrationen af et hvilket som helst forurenende stof hidrørende fra menneskelig aktivitet med henblik på en progressiv reduktion af forureningen af grundvandet.

Grundvandsdirektivet, der er et datterdirektiv til vandrammedirektivet, fastsætter specifikke foranstaltninger til forebyggelse af og kontrol med forurening af grundvand i overensstemmelse med artikel 17, stk. 1 og 2, i vandrammedirektivet. Disse foranstaltninger omfatter bl.a. kriterier for vurdering af god kemisk grundvandstilstand. I grundvandsdirektivets bilag 1 er der således bl.a. fastlagt et kvalitetskrav for nitrat i grundvand på 50 mg/l, som skal anvendes ved vurdering af om vandrammedirektivets mål om god grundvandstilstand er opnået. Overskrides dette kvalitetskrav, har grundvandforekomsten ikke opnået god (kemisk) tilstand.

Drikkevandsdirektivet (Rådets direktiv 98/83/EF af 3. november 1998 om kvaliteten af drikkevand) fastsætter krav i bilag I del B for kemiske stoffer, herunder nitrat, som bl.a. er baseret på retningslinjer for drikkevandskvalitet fra FN's verdenssundhedsorganisation WHO.

Disse krav forpligter medlemsstaterne til at beskytte menneskers sundhed mod de skadelige virkninger af enhver forurening af drikkevandet ved at sikre, at drikkevandet er sundt og rent, jf. art. 1, stk. 2. Drikkevandet er sundt og rent, når medlemslandene kan sikre, at drikkevandet overholder de krav der er fastsat i bilag I del A og B, jf. artikel 4, stk. 1, litra b. For nitrat betyder dette, at parameterværdien på 50 mg/l ikke må overskrides ved drikkevandets afgang fra et vandværk.

Medlemslandene har desuden en generel forpligtelse til at sikre, at foranstaltninger der er truffet for at gennemføre drikkevandsdirektivet ikke medfører direkte eller indirekte forringelser af drikkevandets nuværende kvalitet, hvis det er relevant for sundhedsbeskyttelsen.

2.3.3 Havstrategidirektivet

Havstrategidirektivet (Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/56/EF af 17. juni 2008 om fastlæggelse af en ramme for Fællesskabets havmiljøpolitiske foranstaltninger), har som overordnet mål er at opnå og opretholde god miljøtilstand i havmiljøet senest i 2020. Med henblik på at leve op til direktivet har Danmark i 2012 udarbejdet en tilstandsbeskrivelse af de danske havområder og opstillet detaljerede miljømål for direktivets 11 deskriptorer (obligatoriske temaer), i 2014 udarbejdet et overvågningsprogram for havområdet, og i 2017 forventes det at Danmark vil fastsætte et indsatsprogram.

I direktivets bilag I er god miljøtilstand i forhold eutrofiering formuleret således:
»Menneskeskabt eutrofiering er minimeret, navnlig de negative virkninger heraf, såsom tab af biodiversitet, forringelse af økosystemer, skadelige algeforekomster og iltmangel på havbunden«.

Efter havstrategidirektivets artikel 5, stk. 2,
»samarbejder medlemsstater, der deler en havregion eller subregion for at sikre, at de foranstaltninger, der er nødvendige for at nå dette direktivs mål, herunder navnlig de forskellige dele af havstrategierne i litra a) [tilstandsbeskrivelsen og miljømålsrapporten] og b) [indsatsprogrammet] hænger sammen og koordineres inden for hver havregion eller subregion..«.

Af artikel 6 fremgår det endvidere, at
»hvor det er praktisk og hensigtsmæssigt anvender medlemsstaterne med henblik på den i artikel 5, stk. 2, omhandlede koordinering de eksisterende

regionale havkonventioner, der omfatter den pågældende hav-region eller subregion«.

2.3.4 Habitatdirektivet mv.

Habitatdirektivet, jf. Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter har til formål at fremme biodiversiteten i medlemsstaterne ved at definere en fælles ramme for beskyttelsen af arter og naturtyper, der er af betydning for EU. Dette sker hovedsagligt gennem udpegning af særlige bevaringsområder, habitatområderne samt generel beskyttelse af visse arter. Den overordnede målsætning er at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de arter eller naturtyper, som er omfattet af direktivet.

Habitatdirektivet omfatter mere end 200 naturtyper og 700 arter af planter og dyr, hvoraf ca. 60 naturtyper og mere end 100 arter findes i Danmark.

Fuglebeskyttelsesdirektivet, jf. Rådets direktiv 79/409 af 2. april 1979, om beskyttelse af vilde fugle med senere ændringer, forpligter EU's medlemslande til at beskytte og forbedre vilkårene for de vilde fuglearter i EU, bl.a. ved at udpege fuglebeskyttelsesområder. Fuglebeskyttelsesdirektivet omfatter alle vilde fugle. Der udpeges fuglebeskyttelsesområder for visse sjældne og fåtallige ynglefugle og internationalt vigtige forekomster af trækfugle. Der gælder tilsvarende målsætninger om at sikre og genoprette bestande og levesteder for fugle.

Habitatområderne udgør sammen med fuglebeskyttelsesområderne Natura 2000-områderne

De internationale naturbeskyttelsesområder omfatter Natura 2000-områderne og Ramsarområderne.

Medlemsstaterne skal efter artikel 6, stk. 2, træffe passende foranstaltninger for at undgå forringelse af naturtyperne og levestederne for arterne i Natura 2000-områderne samt forstyrrelser af de arter, for hvilke områderne er udpeget, for så vidt disse forstyrrelser har betydelige konsekvenser for direktivernes målsætning. Ifølge habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, skal der, inden der meddeles tilladelse til et projekt, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendigt for Natura 2000-områdets forvaltning, sikres, at projektet i sig selv og i sammenhæng med andre planer og projekter ikke kan påvirke området væsentligt. Hvis en væsentlig påvirkning ikke kan udelukkes, skal der gennemføres en konsekvensvurdering. Myndigheden må kun give tilladelse til projektet, hvis det på bedste videnskabelige grundlag kan udelukkes, at projektet vil skade de naturtyper og arter, området er udpeget for at beskytte.

Påvirkning af Natura 2000-områder og yngle- eller rasteområder for visse bilag IV-arter som følge af udbringning af husdyrgødning kan ske ved udvaskning eller overfladeafstrømning af næringsstoffer (kvælstof og fosfor) til vandområder. Der kan desuden ske påvirkning som følge af ammoniakdeposition på ammoniakfølsomme naturområder på land.

3 Nuværende natur- og miljøtilstand og nul-alternativ

3.1 Tilstand for vandløb, søer, kystvandområder og grundvand

Vandmiljøtilstanden i Danmark er senest opgjort i forbindelse med afrapportering til EU Kommissionen af overvågningsprogrammet jf. Nitratdirektivets art.10. Afrapporteringen dækker perioden 2012-2015, hvor det er vurderet, at kvaliteten af vandmiljøet er stabil.

I nogle få vandløb findes højere nitratkoncentrationer end 50 mg pr. liter, og især på Sjælland kan der observeres højere nitratkoncentrationer i vandløbsvandet end i den forrige afrapporteringsperiode, der dog tilskrives en naturlig variation. For vandløb gælder imidlertid, at opholdstiden for næringsstoffer er så kort, at næringsstofkoncentrationen ikke har afgørende betydning for vandløbenes tilstand.

Nitratkoncentrationen har ikke ændret sig i de overvågede søer, sammenlignet med den forrige afrapporteringsperiode (2008-2011). Kun 25 % af søerne klassificeres som (mindst) god tilstand, som dog primært skyldes belastning med fosfor i stedet for kvælstofforbindelser.

I de kystnære marine områder kan der peges på en mindre forbedring af tilstanden. 2 ud af de 119 kystvande klassificeres som at være i mindst ”god økologisk tilstand”.

For grundvand er der en mindre forbedring af tilstanden i det yngre grundvand. Der findes fortsat overskridelser af grænseværdien for nitratkoncentrationen på 50 mg/l fordelt over hele landet, ligesom der lokalt forekommer både op- og nedadgående trends for nitratkoncentrationen over hele landet.

3.2 Tilstand for de åbne havområder- 1 sømil fra basislinjen

En række faktorer er medvirkende til, at der i dag ikke er god miljøtilstand i alle de danske havområder. En af de vigtigste faktorer er belastning med næringsstoffer. I Havstrategiens basisanalyse fra 2012 er de åbne dele af de indre danske farvande samt farvandet omkring Bornholm klassificeret som værende i dårlig til moderat tilstand for så vidt angår eutrofiering, mens de åbne dele af Skagerrak og Nordsøen klassificeres som værende i god miljøtilstand. Denne klassificering er baseret på vurderingsværktøjet HEAT, som tidligere er anvendt i en række internationale vurderinger af eutrofieringstilstanden i Østersøen og Nordsøen.

3.3 Tilstand for naturområder

På grundlag af en ekspertvurdering fra Aarhus Universitet rapporterede Naturstyrelsen i 2013 bevaringsstatus for naturtyper og arter til Europa-Kommissionen, jf. Habitatdirektivets art. 17. Rapporten beskriver bevaringsstatus på landsplan, fordelt på to biogeografiske regioner. Bevaringsstatus inddeles i fire delvurderinger; gunstig, moderat ugunstig, stærkt ugunstig og ukendt.

Datagrundlaget for rapporteringen er det nationale overvågningsprogram NOVANA.

Ifølge art- 17-rapporteringen er alle marine naturtyper, fugtige klitlavninger, sø-naturtyper, tidvis våde enge og mosenaturtyper vurderet som værende i moderat til stærkt ugunstig bevaringsstatus.

For en række næringsfattige naturtyper understøttes denne landsdækkende vurdering af de konkrete tilstandsvurderinger, som gennemføres i Natura 2000-områderne, som tilsvarende viser, at naturtyperne er i dårlig tilstand, især på grund af næringssaltniveauer.

Der findes ikke landsdækkende eller repræsentative data over naturtilstanden for de § 3-beskyttede naturtyper (vandløb, søer, heder, moser, strandenge, strandsumpe, ferske enge og biologiske overdrev). En del af naturområderne er beliggende inden for Natura 2000-områder.

3.4 Nul-alternativ

3.4.1 Indførelse af generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen

Hvis ikke planen gennemføres, vil de hidtidige regler til imødegåelse af merudvaskningen af kvælstof ved anvendelse af husdyrgødning videreføres. Der vil dermed ikke være væsentlige miljøkonsekvenser ved et nul-alternativ.

Det vil dog være forbundet med administrative byrder for erhvervet, hvis den nuværende regulering med krav om tilladelse og konkret vurdering af udbringningsarealer opretholdes.

3.4.2 Hævelse af harmonikravet

Hvis ikke planen gennemføres, vil det hidtidige harmonikrav på 1,4 dyrenheder pr. ha samt de eksisterende regler til imødegåelse af merudvaskningen af kvælstof ved anvendelse af husdyrgødning, dels i de generelle harmoniregler i husdyrgødningsbekendtgørelsen og dels i regler i medfør af husdyrgodkendelsesloven, videreføres. Der vil dermed ved et nul-alternativ (fastholdelse af den gældende regulering) ikke blive gennemført en direkte regulering af fosfor. Det betyder, at der ikke vil ske en reduktion af de største overskudstilførsler med fosfor primært fra fjerkræbrug, og at der heller ikke vil ske en større omfordeling mellem brugene på længere sigt som følge af indførelse af fosforloft, som ellers også ville medvirke til, at arealet med negativ fosforbalance reduceres.

3.4.3 Målrettet efterafgrødeordning

Hvis ordningen ikke gennemføres, vil der fortsat skulle lanceres en målrettet forpagtningsordning eller lignende fra 2017, der skal resultere i udlægning af flere efterafgrøder og virke som et kompenserende miljøtiltag for at sikre mod

tilbagegang i forhold til overflade- og grundvand. Dette fremgår af Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke fra december 2015.

4 Miljøforhold der kan blive væsentligt berørt af planen

4.1 Vand

Nitrat (og andre kvælstofformer) kan optages og udnyttes af planter og give en uønsket stor algevækst i vandmiljøet ved øget udledning af kvælstof til vandmiljøet, hvorved vandmiljøets tilstand potentielt kan blive forværret. For så vidt angår søerne i Danmark kan merbelastning af kvælstof øge kvælstofkoncentrationen i søerne, hvilket kan medføre, at særligt kvælstofsårbare søers tilstand kan blive udsat for negativ indvirkning. Med hensyn til kystvandene vil en øget udledning kunne øge klorofylindholdet i kystvandområderne til et niveau, der medfører negativ indvirkning på tilstanden i kystvandområderne.

Nitrat over en vis koncentration er desuden sundhedsskadeligt i drikkevand, og der er i forbindelse med grundvand fokus på udvaskning af nitrat. En ændret beskyttelse ift. udvaskning vil potentielt kunne påvirke nitratkoncentrationen i grundvandet, så grundvandets tilstand udsættes for negativ indvirkning.

Tilførsel af fosfor til vandområder og naturarealer som følge af menneskelig aktivitet er en vigtig årsag til forurening. Især søer og fjorde og i nogen grad mere åbne havområder er forurenede som følge af fosfortilførsler, der har givet øget algevækst og heraf følgende miljøproblemer. I vandløb er fosforindholdet af relativt mindre betydning for de økologiske forhold, men især ved meget lave fosforindhold vil en forøgelse påvirke mængden af alger, der vokser på bunden af vandløb. Der er store geologisk betingede forskelle fra sted til sted i fosforindholdet i det grundvand, der strømmer ud til vandområderne.

Havets planter er ligesom landjordens planter afhængige af tilstedeværelsen af næringsstoffer som kvælstof og fosfor (N og P). Under uberørte forhold vil der være en naturlig balance mellem mængden og fordelingen af næringsstofferne i de åbne havområder. En øget tilførsel af næringsstoffer vil primært give anledning til en øget plantevækst specielt en øget vækst af planteplankton. En stor forøgelse af planteplanktonets vækst som følge af en stor næringsstofftilførsel vil medføre en negativ indvirkning på lysforholdene i vandsøjlen. En negativ indvirkning på lysforholdene forringer væksten af de flerårige bundlevende planter, herunder ålegræs og makroalger, og fremmer væksten af bl.a. hurtigt voksende enårige alger (opportunistiske makroalger som f.eks. søsalat). Dette er en uønsket tilstand, da de døde alger synker ned på bunden, hvor de nedbrydes ved forbrug af ilt. En stor algebiomasse kan derfor medføre iltsvind på grund af et stort iltforbrug, hvilket medfører negativ indvirkning på levevilkårene for de bundlevende dyr. En stor biomasse af enårige makroalger kan desuden give anledning til uønskede store algemængder på strandene og langs kysterne. Næringsstofferne i vandsøjlen er derfor en nøgelfaktor for tilstanden i de marine områder.

Næringsstofferne kvælstof (N) og fosfor (P) optræder i vandmiljøet i forskellige former. Om vinteren og tidligt i forårsperioden udgøres størsteparten af næringsstofferne i uorganisk form, som nemt kan optages af planterne i vandsøjlen og på havbunden, mens det resten af året primært er som opløst organisk stof. I algerne bindes kvælstof og fosfor i organisk stof. Når algerne dør, synker det organiske stof ned på havbunden, men der sker også en ophobning af næringsstoffer i opløst organisk stof i vandsøjlen. Det, der synker ned på bunden, bliver enten omsat og frigivet som uorganisk kvælstof og fosfor igen, eller det organiske stof bliver bundet i havbundens sediment. Opløst organisk stof i vandsøjlen nedbrydes løbende og dermed frigives uorganisk kvælstof og fosfor. Samtidig har organisk stof i vandsøjlen også en negativ påvirkning på lysforholdene.

Det forventes ikke umiddelbart, at det hævede harmonikrav og det generelle husdyrrefterafgrødekrav samlet set vil føre til ændringer i vandmiljøets tilstand.

Med hensyn til den målrettede efterafgrødeordning, vil denne i sig selv mindske kvælstoftilførslen til kystvande, herunder marine Natura 2000-områder, og grundvand, og dermed have en positiv effekt for vandmiljøets tilstand.

4.2 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Habitatnaturtyper og levesteder for arter, der er afhængige af rent vand, samt § 3-beskyttede naturtyper er følsomme overfor øget tilførsel af næringssalte, der potentielt kan påvirke naturtilstanden i negativ retning.

Mere end 85 % af landarealet afvander til marine Natura 2000-områder, ligesom der ligger et antal søer i Natura 2000-områder. Den målrettede efterafgrødeordning for 2017-2018 vil især bidrage til at undgå påvirkning af de marine områder.

En ændring af udledningen af næringssalte kan påvirke de fleste marine Natura 2000-områder samt visse søer og vandafhængige naturtyper og levesteder for visse arter, ligesom næringsfattige terrestriske naturtyper kan blive påvirket indirekte via øget udvaskning til grundvand eller via overfladeafstrømning med højere indhold af kvælstof.

I det omfang, udledningen af fosfor ændres, kan det – udover at påvirke visse fjorde – påvirke søers naturtilstand.

Udover de akvatiske Natura 2000-naturtyper, som er omfattet af EU's habitatdirektiv, vurderes også andre habitatnaturtyper potentielt at kunne blive berørt af øget kvælstoftilførsel. Det gælder grundvandsbetingede naturtyper som våde enge, kildevæld og moser som f.eks. hængesæk, rigkær, avneknippemose, nedbrudt højmose samt tørvelavning samt alle søer.

Derudover kan lavtliggende naturtyper, der er særligt udsatte for afstrømning af overfladevand, som f.eks. mindre søer, vandhuller og klitlavninger og levesteder for arter knyttet hertil, og som er afhængige af rent vand, blive påvirkede.

Tilstanden i forhold til større søer (over 5 ha) og marine naturtyper er beskrevet i afsnit 4.1 om vand.

Afværgeforanstaltninger som efterafgrøder, vådområder, minivådområder skovrejsning m.v. omkring allerede eksisterende natur vil efter omstændighederne kunne modvirke effekten af merudvaskning, påvirkning fra grundvand og en øget tilførsel af kvælstof fra overfladeafstrømning.

4.3 **Luft**

Udledningen af ammoniak fra landbruget til luften er langt overvejende relateret til håndtering af husdyrgødning i stalde, lagre og ved udbringning. Da det generelle husdyrefterafgrødekrav, hævelsen af harmonikravet eller den målrettede efterafgrødeordning hverken forventes at ændre den samlede mængde udbragt husdyrgødning eller udbringningsmetoden, forventes de foreslåede ændringer ikke at ændre på udledningen af ammoniak til luften.

4.4 **Klima**

Udledningerne af drivhusgasser fra landbruget er knyttet til emission af metan fra husdyrhold og håndtering af husdyrgødning, lattergas fra kvælstofanvendelse i husdyrgødning, handelsgødning og planterester samt fra udledninger af kvælstof fra kvælstofudvaskning og ammoniakfordampning.

Desuden er der udledninger/optag af kulstof i jord knyttet til ændringer i arealanvendelse og i landbrugsdyrkningen, hvor især opdyrkning af tørvearealer samt omfanget af græsmarker og efterafgrøder spiller en rolle.

Da det ikke forventes, at det generelle husdyrefterafgrødekrav, hævelsen af harmonikravet eller den målrettede efterafgrødeordning vil føre til væsentlige ændringer i husdyrproduktionen, landbrugets arealanvendelse, de dyrkede afgrøder eller lignende, forventes der ingen væsentlige ændringer ift. klima.

4.5 **Jordbund**

Det forventes ikke, at det generelle husdyrefterafgrødekrav, hævelsen af harmonikravet eller den målrettede efterafgrødeordning fører til væsentlige ændringer i landbrugets arealanvendelse, de dyrkede afgrøder eller lignende. Derfor forventes der ingen væsentlige ændringer i jordbunden kulstofindhold mv.

4.6 **Landskab**

Landskabsoplevelsen i det åbne land påvirkes bl.a. af naturområdernes bevaringstilstand. En forringelse af de forskellige naturtyper og levesteder for arter bl.a. som følge af tilgroning og manglende pleje har en markant negativ påvirkning af landskabsoplevelsen. Landbrugets brug af efterafgrøder har mindre betydning for landskabsoplevelsen, idet afgrøderne ikke bliver så høje som f.eks. majs.

Da det ikke forventes, at husdyrefterafgrødekravet, hævelsen af harmonikravet eller de yderligere efterafgrøder i en målrettet efterafgrødeordning vil føre til

væsentlige ændringer i husdyrproduktionen eller i landbrugets arealanvendelse, de dyrkede afgrøder eller lignende, forventes der ingen væsentlige ændringer ift. landskabet.

4.7 Befolkningen og arealanvendelsen

Med det generelle husdyrefterafgrødekrav, hævelsen af harmonikravet og den målrettede efterafgrødeordning er der alene tale om ændringer indenfor landbrugsarealet. Ændringerne vurderes ikke at ville berøre befolkningen eller arealanvendelsen væsentligt.

4.8 Pesticidbelastning

Ved et øget efterafgrødeareal er der både faktorer, som øger og sænker behovet for ukrudtsbekæmpelse. Ift. den ordning om frivillig udlægning af flere efterafgrøder med en kvælstofeffekt fra 2017, som indgik i miljøvurderingen gennemført i vinteren 2015/foråret 2016, vurderes et øget efterafgrødeareal i den målrettede efterafgrødeordning overordnet set at have marginal betydning for herbicidforbruget. Den væsentligste faktor er behov for nedvisning af vinterfaste efterafgrøder, men her er vurderingen, at ændringen er under 1 % stigning i forhold til de seneste 5 års gennemsnit. Det vurderes ikke, at et øget areal med efterafgrøder i den målrettede efterafgrødeordning vil have væsentlig betydning for forbrug af fungicider og insekticider.

5 Eksisterende miljøproblemer, som er relevante for planen

I forhold til vandmiljøet er der en række overflade- og grundvandsforekomster, der er påvirket af kvælstofbelastning i en sådan grad, at de ikke lever op til vandramme- og grundvandsdirektivets krav til vandforekomsternes tilstand.

Søer og fjorde og i nogen grad mere åbne havområder er forurenet som følge af fosfortilførsler, der har givet øget algevækst og heraf følgende miljøproblemer. I vandløb er fosforindholdet af relativt mindre betydning for de økologiske forhold, men især ved meget lave fosforindhold vil en forøgelse påvirke mængden af alger, der vokser på bunden af vandløb. Der er store geologisk betingede forskelle fra sted til sted i fosforindholdet i det grundvand, der strømmer ud til vandområderne.

De danske havområder tilføres næringssalte og organisk stof fra mange forskellige kilder. De vigtigste kilder er tilførsler fra land fra diffuse kilder og punktkilder. Hertil kommer grænseoverskridende tilførsler med havstrømmene, atmosfærisk deposition samt udveksling mellem havbundssedimentet og vandsøjlen. Desuden tilføres næringsstoffer og organisk stof fra forskellige menneskelige aktiviteter på havet som offshore olie- og gasindustri, havbrug og skibsfart. I relation til det hævdede harmonikrav og det generelle efterafgrødekrav, er alene landbaserede diffuse kilder og punktkilder relevante.

I Havstrategiens basisanalyse fra 2012 er de åbne dele af de indre danske farvande samt farvandet omkring Bornholm klassificeret som værende i dårlig til moderat tilstand, mens de åbne dele af Skagerrak og Nordsøen klassificeres som værende i god miljøtilstand. Denne klassificering er baseret på vurderingsværktøjet HEAT, som tidligere er anvendt i en række internationale vurderinger af eutrofieringstilstanden i Østersøen og Nordsøen.

I Rapporteringen fra 2013 efter EU's habitatdirektiv er de vigtigste negative påvirkningsfaktorer beskrevet på delvist databaserede ekspertvurderinger fra Aarhus Universitet. For klitlavninger, søer, enge, moser og kildevæld vurderes næringsstofftilførsel at have høj betydning for naturtypernes utilstrækkelige bevaringsstatus. For søerne er det vurderet, at tilførsel af næringssalte via direkte tilløb og diffus tilførsel fra oplandet, bl.a. forårsaget af intensiv landbrugsdrift på naboarealerne har høj betydning for den ikke tilstrækkelige bevaringsstatus. For de øvrige naturtyper og visse levesteder for arter er det bl.a. næringsbelastning ved direkte gødskning, intensiv drift på omkringliggende marker samt tilførsel af næringsstoffer via overfladevand og grundvand, der vurderes at have størst betydning for bevaringsstatus. I tilstandsvurderingssystemerne, der ligger til grund for Natura 2000-planlægningen, er betydningen af blandt andet en række forvaltningsbare forhold vurderet. Heraf fremgår tilgroning og manglende pleje som en trussel med de fleste af de lysåbne naturtyper og levesteder for arter, som kræver lys. Øget næringsstofftilførsel medfører øget tilgroning på de terrestriske naturtyper og påvirker algevækst og undervandsvegetationen i havet, søer og vandhuller, og vil således i sig selv have en negativ effekt på naturens tilstand.

6 Internationale og nationale miljøbeskyttelsesmål

Ifølge vandrammedirektivet skal overflade- og grundvand opnå god tilstand. For overfladevand forudsætter god tilstand, at vandforekomsten både har god økologisk tilstand og god kemisk tilstand. For grundvandsforekomster forudsætter god tilstand, at grundvandsforekomsten både har god kvantitativ tilstand og god kemisk tilstand. I vandplanerne er der opstillet konkrete miljømål for afgrænsede overflade- og grundvandsvandforekomster.

Afgrænsede vandløb skal som hovedregel opnå god økologisk tilstand målt på kvalitetselementerne makrofytter, smådyr og fisk. Dog skal vandløb udpeget som kunstige eller stærkt modificerede som hovedregel opnå godt økologisk potentiale. Tilførsel af næringsstoffer har ikke hidtil været betragtet som et problem i vandløb, men nyere forskning tyder på, at fosfor i visse vandløb kan være problematisk for opnåelse af god økologisk tilstand.

Afgrænsede søer skal som hovedregel opnå god økologisk tilstand målt på kvalitetselementerne klorofyl, fytoplankton, makrofytter og fisk. Dog skal søer udpeget som kunstige eller stærkt modificerede som hovedregel opnå godt økologisk potentiale. Fosfor- og kvælstofkoncentrationen i søerne indgår i miljømålet for søer som såkaldt støtteparameter, der kan anvendes, såfremt der er tvivl om en søs tilstand.

Afgrænsede kystvande skal som hovedregel opnå god økologisk tilstand målt på kvalitetselementerne ålegræs, klorofyl og bundfauna. Dog skal kystvande udpeget som kunstige eller stærkt modificerede som hovedregel opnå godt økologisk potentiale

Afgrænsede grundvandsforekomster skal opnå god kemisk tilstand målt ift. kvalitetskrav og tærskelværdier for en række forurenende stoffer, der fremgår af vandrammedirektivet og grundvandsdirektivet. For nitrat er kvalitetskravet 50 mg/l. Endvidere skal enhver væsentlig og vedvarende opadgående tendens i koncentrationen af nitrat i grundvandet hidrørende fra menneskelig aktivitet vendes med henblik på at nedbringe forureningen af grundvand.

I Danmarks Havstrategi fra 2012 er fastsat en række miljømål for havmiljøet inden for 11 forskellige overordnede emner (biodiversitet, ikke-hjemmehørende arter, fiskebestande, havets fødenet, eutrofiering, havbund, hydrografi, forurenende stoffer, forurenende stoffer i fisk og skaldyr, marint affald og undervandsstøj). Havstrategiens miljømål for eutrofiering er i overensstemmelse med de normative definitioner af god økologisk tilstand fastlagt i vandrammedirektivet, således at der sikres et ensartet beskyttelsesniveau. Miljømålene kan ses her: <http://svana.dk/vand/havet/havmiljoe/danmarks-havstrategi/>

I Danmark er udpeget 252 Natura 2000-områder (habitat- og fuglebeskyttelsesområder), hvoraf en stor andel omfatter akvatiske naturtyper og levesteder for arter. For disse områder gælder efter habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne bestemmelser om bevaringsmål, beskyttelse og aktiv forvaltning af disse områder. Bevaringsmålsætninger er fastsat i Natura 2000-planerne. Habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne rummer endvidere regler om generel beskyttelse af levesteder.

7 Planens indvirkning på miljøet samt de påtænkte foranstaltninger til at undgå og begrænse negative effekter

7.1 Vand

Med henblik på at beskytte jord, vandløb, søer, havområder, herunder kystvande, og grundvand mod forurening og på at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter, bemyndiges miljø- og fødevareministeren med forslag til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug til at fastsætte regler om anvendelse af gødning i jordbruget. Det er hensigten at udnytte bemyndigelsen til at videreføre harmonireglerne, dog således at harmonikravet generelt hæves til 170 kg kvælstof fra husdyrgødning pr. ha pr. planperiode.

Der vil fortsat være regulering af jordbrugets anvendelse af gødning i medfør af gødskningsloven, som bl.a. omfatter regulering af jordbrugsvirksomhedernes maksimale kvote for kvælstof i en planperiode.

Med henblik på at begrænse udvaskningen af kvælstof til overfladevand og grundvand bemyndiges ministeren endvidere til at fastsætte regler om, at jordbrugsvirksomhederne skal etablere plantedække. Det er hensigten at benytte bemyndigelsen til at fastsætte generelle regler om etablering af efterafgrøder målrettet oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der er sket en stigning i anvendelsen af organisk gødning siden 2007 og kystvandoplande med et indsatsbehov i medfør af vandområdeplanerne.

Det følger af Aftale om Fødevarer- og landbrugspakke af 22. december 2015, at de reducerede kvælstofnormer på afgrøder udfases samtidig med, at forringelser samlet set af vandmiljøets og Natura 2000-områders tilstand forhindres med kompenserende miljøtiltag. Bl.a. lanceres en målrettet ordning for udlægning af supplerende målrettede efterafgrøder med en effekt på kvælstofudvaskningen i årene 2017 og 2018 fokuseret på kystvande og grundvand.

7.1.1 Indførelse af et generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen

Kvælstof

Det er hensigten, at de foreslåede generelle regler om husdyrefterafgrøder i ny husdyrregulering skal erstatte screeninger og væsentlighedsvurderinger efter VVM- og habitatdirektiverne, og at det generelle beskyttelsesniveau i forhold til udvaskning af kvælstof til overfladevand derfor skal ligge på et niveau, hvor væsentlige påvirkninger af miljøet og skader på Natura 2000-områder altid på forhånd skal kunne udelukkes.

Det foreslås at erstatte de nuværende husdyrgodkendelsers vilkår til beskyttelse af overfladevand mod kvælstofudvaskning (vilkår om ekstra efterafgrøder, reduceret kvælstofnorm samt ændret sædskifte) med generelle krav om husdyrefterafgrøder på arealer, hvor der udbringes husdyrgødning og anden organisk gødning. De nye husdyrefterafgrødekrav målrettes oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor mængden af udbragt organisk gødning er steget siden 2007 og kystvandoplande med indsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne.

Det er hensigten, at den nye regulering skal ramme omtrent samme niveau for kvælstofindsats, som den gældende husdyrgodkendelseslov, dvs. omtrent samme udvaskningsreducerende effekt på landsplan.

Den nuværende kvælstofindsats i form af vilkår i husdyrgodkendelserne i medfør af beskyttelsesniveauet i forhold til overfladevand og grundvand vil ifølge beregninger fra Aarhus Universitet svare til knap 32.000 ha efterafgrøder, når alle husdyrbedrifter er omfattet af en husdyrgodkendelse (Rolighed, J. og Blicher-Mathiesen, G., 2015: Effekt af husdyrgodkendelser. Notat fra DCE, Aarhus Universitet). Fra loven trådte i kraft i 2007 og frem til 2014 er ca. 60 % af husdyrproduktionen blevet omfattet af en miljøgodkendelse med en kvælstofindsats i form af vilkår i husdyrgodkendelserne svarende til knap 20.000 ha efterafgrøder.

Når reguleringen er fuldt indfaset, vil husdyrefterafgrødekravet fastsat efter bestemmelsen begrundet i beskyttelsen mod merpåvirkning af kvælstof fra husdyrgødning og anden organisk gødning samlet set tilstræbes at udgøre ca. 34.000 ha pr. år på landsplan, jf. beregningerne fra Aarhus Universitet (Rolighed, J. og Blicher-Mathiesen, G., 2015: Effekt af husdyrgodkendelser. Notat fra DCE, Aarhus Universitet). Husdyrefterafgrødekravet indføres gradvist, således at husdyrefterafgrødekravet i 2017 tilstræbes at udgøre ca. 21.000 ha, svarende til niveauet for den nugældende regulering (2014), og at husdyrefterafgrødekravet gradvist øges til ca. 34.000 ha i årene frem til den nye vandplanperiode i 2021.

Husdyrefterafgrødekravet i oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der siden 2007 er sket en stigning i anvendelsen af organisk gødning, udmåles årligt ved en opdatering af beregninger, bekendtgørelse og evt. kortgrundlag mv. Husdyrefterafgrødekravet målrettet kystvandoplande med indsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne udmåles alene hvert 6. år i forbindelse med vedtagelsen af en ny generation af vandområdeplaner ved opdatering af beregninger, bekendtgørelse og evt. kortgrundlag mv. Frem mod 2021 sker der dog en årlig regulering af antallet af husdyrefterafgrøder, der fordeles til kystvandoplande med indsatsbehov, som led i den ovenfor beskrevne indfasning af husdyrefterafgrødekravet.

Husdyrefterafgrødekravet vil blive udmøntet således, at der først fordeles efterafgrøder til at kompensere for den stigende anvendelse af organisk gødning i oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder. Herefter fordeles den restende mængde efterafgrøder til kystvandoplande med indsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne.

I 2017 vil alle husdyrefterafgrøder gå til oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder med stigende anvendelse af organisk gødning siden 2007. Det er forventningen, at der fra 2018 vil være husdyrefterafgrøder målrettet kystvandoplande med indsatsbehov. Dette afhænger dog af, i hvilket omfang der sker en stigning i anvendelsen af organisk gødning i oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder.

Det tilstræbes, at der samlet set udmåles et efterafgrødekrav på ca. 34.000 ha i de år, hvor der kommer en ny generation af vandområdeplaner, det vil sige første gang i 2021. I perioden frem mod vedtagelsen af den næste generation af vandområdeplaner i 2027 vil det samlede husdyrefterafgrødekrav kunne afvige fra ca. 34.000 ha, da behovet for efterafgrøder målrettet oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor mængden af udbragt organisk gødning er steget siden 2007, kan variere fra år til år afhængig af ændringer i anvendelsen af organisk gødning.

I forbindelse med administrationen af husdyrefterafgrødekravet vil der blive anvendt kort, som vil blive kundgjort i bekendtgørelsesform. Det er dels et kort over oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, og dels et kort over kystvandoplande fra vandområdeplanerne. Disse udpegninger af oplande er foretaget på bedste videnskabelige grundlag med de data og modeller, der var til rådighed i forbindelse med DCE, Aarhus Universitets arbejde i sommeren 2016 med et nyt kort over oplande til nitratfølsomme habitatnaturtyper

i Natura 2000-områder, samt i forbindelse med vandområdeplanlægningen. Kortenes afgrænsning fastlægges administrativt i bekendtgørelser på dette naturvidenskabelige grundlag og vil gælde indtil bekendtgørelsen opdateres. Selve grænsedragningen i kortene kan således ikke påklages, men eventuelle upræcisheder vil kunne medtages i forbindelse med kortenes opdatering.

Ændringer i oplandsgrænserne vil ske, hvis Miljøstyrelsen og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning i samråd med Aarhus Universitet vurderer, at der er ny faglig viden, der begrundet en opdatering af oplandene til nitrاتفølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, eller hvis kystvandoplandsinddelingen ændres i forbindelse med en ny generation af vandområdeplaner. Kort over oplande til nitrاتفølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder ledsages af et teknisk notat udarbejdet af Aarhus Universitet, hvor grundlaget for udarbejdelsen af kortet er beskrevet. Notatet offentliggøres samtidig med høring af bekendtgørelsen over kortet.

Hvis det i forbindelse med opgørelsen af jordbrugsvirksomhedens efterafgrødekrav konstateres, at der i planperioden ikke er udlagt tilstrækkeligt med efterafgrøder eller anvendt alternativer hertil til at opfylde jordbrugsvirksomhedens efterafgrødekrav, får jordbrugsvirksomheden reduceret sin samlede kvælstofkvote for planperioden.

Aarhus Universitet har foretaget beregninger af miljøkonsekvenserne på et tidligere forslag til fordeling af det generelle husdyrefterafgrødekrav til begrænsning af merudvaskning af kvælstof fra husdyrgødning (Rolighed, J., 2016: Notat om omfordeling af arealdelen af husdyrgodkendelser i den nuværende regulering og ved forslag til ny husdyrregulering og effekter på kvælstofudledningen. Notat fra DCE, Aarhus Universitet og Rolighed, J., 2016: Tillæg til Notat om omfordeling af arealdelen af husdyrgodkendelser i den nuværende regulering og ved forslag til ny husdyrregulering og effekter på kvælstofudledningen. DCE, Aarhus Universitet). I dette forslag har der været forudsat færre efterafgrøder til oplande til nitrاتفølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der er sket en stigning i anvendelse af organisk gødning siden 2007 og tilsvarende flere til kystvandoplande med indsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne.

Aarhus Universitets miljøkonsekvensvurdering af effekten i forhold til overfladevand viste, at forslaget til ny husdyrarealregulering ikke ville give anledning til betydelige ændringer i kvælstofudledningen på landsplan. På hovedvandoplandsniveau ville der ved første års indfasning ske en målretning af indsatsen, hvilket ville forårsage merudledning i 8 hovedvandoplande, der har kystvandoplande med indsatsbehov, mens udledningen ville reduceres i andre. Ved fuld implementering af forslag til ny generel husdyrarealregulering ville 4 hovedvandoplande, der har kystvandoplande med indsatsbehov, opleve en lille merudledning i forhold til effekt af den nuværende regulering.

Miljøstyrelsen og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning vurderer, at der med den ændrede fordeling af husdyrefterafgrøderne vil ske ændringer i 2017 ift. Aarhus Universitets miljøkonsekvensvurdering. Det gælder primært forskydninger mellem hovedvandoplandene, som kan betyde en mindre stigning i tilførslen til

kystvande, idet antallet af ha efterafgrøder stiger i nogle oplande og falder i andre. Miljøstyrelsen og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning vurderer, at stigningen i tilførslen af kvælstof til kystvande ligger inden for det usikkerhedsspænd, der er ved den samlede vurdering, herunder estimerne for antal efterafgrøder, belastningsopgørelsen, år til år variationer, effekt af efterafgrøder mv. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning vurderer, at husdyrefterafgrødemodellen betyder en mindre forskydning i det anvendte baselineskøn for husdyrgodkendelser i 2017-2021. Fra 2018 vil der imidlertid ske gradvis indfasning af husdyrefterafgrøder målrettet oplande med et kvælstofindsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne, hvilket vil reducere effekterne af de nævnte forskydninger.

Ift. kystvandoplande med indsatsbehov i vandområdeplanerne, hvor alene en del af beskyttelseshensynet skal varetages gennem fastsættelse af husdyrefterafgrødekrav i medfør af husdyrgodkendelsesloven, vil der i øvrigt blive suppleret med yderligere miljøkompenserende foranstaltninger i medfør af anden lovgivning med henblik på at reducere udvaskningen af kvælstof fra husdyrgødning og anden organisk gødning.

Nitratfølsomme indvindingsområder (NFI)

I dag stilles der i forbindelse med miljøgodkendelser af husdyrbrug krav til beskyttelse af nitratfølsomme indvindingsområder og indsatsområder, der sikrer, at udbringning af husdyrgødning ikke påvirker grundvandet væsentligt i forhold til drikkevandskvalitetskravet på 50 mg nitrat/liter.

Det har ikke været muligt at kvantificere effekten for grundvandet af en ændret model for placering af efterafgrøder, der foreslås af hensyn til beskyttelsen af overfladevand. Det skyldes, at der i dag ikke foreligger data vedr. placering af efterafgrødeareal på markniveau. Det har derfor ikke været muligt at vurdere, om det efterafgrødeareal, som følger af forslaget til ny husdyrarealregulering, vil være geografisk sammenfaldende med placeringen af de efterafgrøder, der følger af det nuværende beskyttelsesniveau for NFI-områder. Det kan således ikke forudsættes, at krav affødt af den foreslåede efterafgrødemodel vil modsvare krav stillet i de nuværende husdyrgodkendelser. Som ovenfor anført gælder det dog, at det samlede areal med efterafgrøder i en fremtidig regulering, vil være på omtrent samme niveau som i dag (Rolighed, J., 2016: Notat om omfordeling af arealdelen af husdyrgodkendelser i den nuværende regulering og ved forslag til ny husdyrregulering og effekter på kvælstofudledningen. Notat fra DCE).

Den nuværende målretning kan ikke overføres til generelle regler for udlæg af efterafgrøder, og det vil derfor kræve et væsentligt større areal med stedfaste efterafgrøder end i dag at opretholde det eksisterende beskyttelsesniveau i forhold til nitratfølsomme indvindingsområder gennem husdyrreguleringen. Det er derfor vurderet, at beskyttelsen af nitratfølsomme indvindingsområder udover den beskyttelse, der vil blive opnået med husdyrefterafgrødekravet i husdyrreguleringen samt de 4 % pligtige efterafgrøder i medfør af gødskningsloven, skal løftes af kommunerne i forbindelse med deres indsatsplaner i medfør af vandforsyningsloven, via en opdateret indsats inden for rammerne af den eksisterende lovgivning om indsatsplanlægningen. Miljø- og Fødevareministeriet vil understøtte kommunerne i at løfte denne supplerende opgave i indsatsplanlægningen.

Grundvand uden for NFI

Danmark er efter vandrammedirektivet og grundvandsdirektivet forpligtet til at beskytte alt grundvand inddelt i grundvandsforekomster. Der gælder således ved siden af drikkevandsdirektivets krav om maksimalt 50 mg/l nitrat i drikkevand (målt ved hanen) også et krav om maksimalt 50 mg/l nitrat i grundvandet som sådan (målt i grundvandet under jorden), jf. vandrammedirektivet og grundvandsdirektivet.

De pligtige ekstra efterafgrøder ved anvendelse af mere end 0,8 DE husdyrgødning (4 %) bidrager til grundvandsbeskyttelsen generelt og vil ikke blive ændret med den nye husdyrregulering (disse fremgår af plantedækkebekendtgørelsen og ikke af den nuværende husdyrregulering). Derudover medvirker de nuværende yderligere efterafgrøder i husdyrreguleringen af hensyn til sårbare kystvande, habitatområder og NFI også i et vist omfang til den generelle grundvandsbeskyttelse, selvom om den løbende placering af hovedparten af disse efterafgrøder sker af hensyn til overfladevand. Selvom beskyttelsen af grundvand uden for NFI ikke indgår direkte i den nuværende husdyrregulering, skal det generelle beskyttelsesniveau ift. grundvand som udgangspunkt også varetages fremover, jf. herved bl.a. vandrammedirektivets ikke-forringelsesprincip.

Med forslag til lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug ændres der ikke ved de pligtige ekstra 4 % efterafgrøder for husdyrbrug, hvilket er centralt i forhold til den generelle grundvandsbeskyttelse. Samtidig udlægges samlet set ca. det samme antal ha efterafgrøder, som den nuværende regulering ville have medført ved fuld implementering. Fraværet af et særligt NFI-hensyn må i denne sammenhæng desuden i et vist omfang forventes at medføre ekstra indsatser i de kommunale indsatsplaner.

Da der imidlertid i et vist omfang vil blive flyttet rundt på efterafgrøderne set i forhold til i dag, og NFI-hensynet fremover forventes håndteret gennem indsatsplanlægningen, kan det ikke fuldstændig udelukkes, at omfordelingen kan have en lokal betydning for grundvandet. Det vurderes dog på baggrund af ovenstående, at omfordelingen af efterafgrøder alene vil have begrænset betydning for grundvandet, da ordningen ikke vil være meget anderledes end i dag.

7.1.2 Hævelse af harmonikravet

Kvælstof

Anvendelsen af husdyrgødning er sammenlignet med anvendelse af handelsgødning forbundet med en merudvaskning af kvælstof primært i form af nitrat. Den foreslåede hævelse af harmonikravet for svin fra 1,4 dyreenheder pr. ha til 170 kg kvælstof pr. ha vurderes ikke i sig selv at ville føre til øget kvælstofudledning til kystvande i et opland. Merudvaskningen af kvælstof til kystvande ved anvendelse af husdyrgødning i stedet for handelsgødning er den samme på oplandsniveau, uanset om husdyrgødningen udbringes med 1,4 dyreenheder pr. ha eller 170 kg kvælstof pr. ha, så længe der ikke samlet set spredes mere husdyrgødning i det pågældende opland. En hævelse eller fjernelse af harmonikravet vil således ikke i sig selv føre til øget kvælstofudvaskning. Den

totale mængde kvælstof udbragt med husdyrgødning inden for et opland vil være stort set uændret, når husdyrproduktion er uændret. Fordelingen på markerne inden for oplandet vil dog ændre sig, idet der vil kunne tildeles mere husdyrgødning til den enkelte mark, hvilket reducerer behovet for spredning på flere marker i oplandet, f.eks. via gylleaftaler. Der vil kunne ske ændringer på tværs af kystvandoplande, men oplandene er dels relativt store, hvilket begrænser oplandsændringerne, og derudover må fordelingen på tværs af oplande samlet set forventes at udligne hinanden.

I det omfang der måtte ske en stigning i 2007 i den samlede mængde udbragte organiske gødning inden for et opland til nitratfølsomme habitatnaturtyper i Natura 2000-områder, vil der blive kompenseret for dette, idet stigning i anvendelsen af organisk gødning i oplandet vil udløse krav om flere efterafgrøder, se afsnit 7.1.1.

Mht. belastning af drikkevandet er risikoen for en kritisk belastning større, idet indvindingsoplande til drikkevandsforekomster typisk er mindre end kystvandoplande. Der henvises til afsnittene under 7.1.1 om nitratfølsomme indvindingsområder (NFI).

Ændringen af harmonireglerne skal i øvrigt ses i sammenhæng med den foreslåede fosforregulering, idet mulighederne for at udbringe op til 170 kg kvælstof pr. ha fremover primært vil afhænge af de nye fosforlofter, som også indeholder et arealkrav med begrænsninger i mængden af udbragt fosfor pr. ha. Fosforlofterne og de foreslåede skærper over tid forventes heller ikke at påvirke mængden af husdyrgødning i et opland, men kan påvirke fordelingen inden for oplandet.

Fosfor

Det nuværende krav om 1,4 dyreenheder pr. ha for visse dyretyper udgør også en indirekte begrænsning på udbringningen af fosfor. Når harmonikravet hæves, således at der kan udbringes kvælstof fra husdyrgødning og afgasset vegetabilsk biomasse svarende til 170 kg kvælstof pr. ha pr. planperiode, er der samtidig behov for en særskilt fosforregulering. Den foreslåede fosforregulering indebærer, at der indføres direkte regler om, hvor meget fosfor fra gødning, der må udbringes pr. ha, herunder skærpede fosforlofter i områder, hvor det miljømæssigt og direktivmæssigt er nødvendigt.

Med forslag til ny husdyrregulering introduceres der således fosforlofter, som skal gælde fra 2017 og skærpes løbende i perioden frem mod 2025. Forslaget til en ændret fosforregulering omhandler husdyrgødning, afgasset biomasse fra biogasanlæg, spildevandsslam og andre affaldsprodukter, som udbringes direkte på landbrugsjord, og handelsgødning.

Anvendelse af handelsgødning sker normalt kun på arealer, hvor der ikke er problemer med fosforoverskud. Inddragelse af handelsgødning i reguleringen kan imidlertid bidrage til at sikre en tilstrækkelig spredning af de organiske gødninger inden for bedrifter. En undtagelse er anvendelsen af fosfor som startgødskning til majs, hvor anvendelse af handelsgødning med fosfor kan bidrage til en øget fosforophobning på kvægbrug med mulighed for anvendelse af op til 230 kg N/ha.

En inddragelse af handelsgødning i reguleringen vil her bidrage til, at de miljømæssige konsekvenser af denne anvendelse håndteres.

Med den eksisterende fosforregulering, der ligger i harmonireglerne, ophobes der ifølge Aarhus Universitet (Andersen, H.E. et al., 2016: Redegørelse for udvikling i landbrugets fosforforbrug, tab og påvirkning af Vandmiljøet, Teknisk rapport fra DCE, Aarhus Universitet, nr. 77) cirka 250 kg P/ha i løbet af 25 år på markniveau på en svinebedrift, forudsat at harmonikravet udnyttes fuldt ud. Aarhus Universitet henviser til en række danske studier, der påviser sammenhæng mellem jordens fosfortal og tabspotential for fosfor. En øgning i nettotilførsel af fosfor medfører alt andet lige en forøget risiko for tab af fosfor til vandmiljøet. Tilsvarende ophobes der over tid fosfor - i mindre eller større omfang - på andre typer af husdyrbedrifter, afhængig af fosforindholdet i husdyrgødning, gødningsanvendelse, afgrødevalg og udbytteneiveauet.

Fosfortilførslen er i medfør af de gældende harmonikrav indirekte begrænset til mellem 25-55 kg P pr. ha. I særlige tilfælde, hvor der udbringes fiberfraktioner, kan der inden for de nuværende regler udbringes over 100 kg P pr. ha. Der er ingen begrænsninger i anvendelsen af fosforhandelsgødning i dag. Afgrøderne optager og fjerner normalt ca. 20-30 kg P pr. ha, og fosforfjernelsen øges med stigende udbytte over tid.

Aarhus Universitet vurderer (Andersen, H.E. og Rolighed, J., 2016: Ændret husdyrregulering: Effekter af loft for tilførsel af fosfor med husdyrgødning. Notat fra DCE), at indførelsen af fosforlofter for organisk gødning på landsplan kun vil resultere i mindre forskydninger i fosforbalancen. Inden for harmoniarealet sker der imidlertid betydelige forskydninger i fosforbalancen. Indførelse af fosforlofter medfører dels, at de største overskudstilførsler med fosfor – primært fra fjerkræbrug – reduceres. Dels betyder den større omfordeling mellem brugene på længere sigt som følge af indførelse af fosforloft, at også arealet med negativ fosforbalance reduceres. Aarhus Universitet har ikke vurderet betydningen af, at handelsgødning inddrages i fosforreguleringen.

Øget fosforoverskud kan ikke direkte oversættes til en øgning i fosfortabet, uden at kende forholdene på den enkelte mark. Imidlertid er det sikkert, at en øgning i nettotilførslen af fosfor alt andet lige vil øge potential for tab af fosfor. Desuden vil et øget overskud fremskynde tidspunktet for, hvornår der kan opstå en situation, hvor fosfortabet øges.

Selv efter indførelse af fosforlofter kan der forekomme en fosforakkumulering på størstedelen af harmoniarealet, hvorved bindingskapaciteten i jorden på sigt risikerer at blive opbrugt. Den årlige fosforakkumulering vil dog på størstedelen af harmoniarealet være lille. Efter stramning af de generelle fosforlofter i 2019 for pelsdyr- og fjerkrægødning og i 2020 for slagtesvin, vil stigningstakten i fosforakkumulering være væsentligt nedsat på de arealer, der ved den nuværende regulering har meget store fosforoverskud. Dette betyder ikke, at fosfortabsrisikoen på disse arealer nedsættes, men at det tager længere tid at opbruge jordens bindingskapacitet for fosfor på disse arealer og dermed reduceres fosfortabsrisikoen fremadrettet (Andersen, H.E. og Rolighed, J., 2016: Ændret

husdyrregulering: Effekter af loft for tilførsel af fosfor med husdyrgødning. Notat fra DCE).

Det er centralt i den foreslåede fosforregulering, at der i løbet af perioden 2017-2025 sker en udvikling hen mod en lavere gennemsnitlig maksimal fosfortilførsel i forhold til en fortsættelse af den nuværende regulering. Fra 2018 indføres skærpede lofter i de områder, hvor der allerede er viden om et behov, dvs. i oplande til store søer målsat i vandplanerne, medmindre der ikke er risiko for, at søerne ændrer tilstandsklasse ved evt. øget fosfortab. Med indfasning af fosforlofterne over en 8 årig periode vil der i 2017 være tale om en lempelse samlet set i forhold til nugældende regler. Med de generelle lofter vil det således i 2017/2018 normalt være muligt at udbringe tæt på 170 kg N pr. ha fra slagtesvinegødning, jf. Aftale om Fødevare- og landbrugspakke, selv uden en eventuel fodertilpasning, hvilket giver mulighed for at udnytte det lempede harmonikrav tilnærmelsesvist fuldt ud.

7.1.3 Måltrettet ordning for frivillige og obligatoriske efterafgrøder

Den frivillige efterafgrødeordning suppleres med et obligatorisk krav til dækning af et eventuelt restindsatsbehov, hvis der ikke opnås tilstrækkelig tilslutning under den frivillige del til at sikre, at det beregnede kvælstofindsatsbehov for kystvande og grundvand indfries i 2017-2018.

Manglende etablering af anmeldte frivillige og/eller pålagte obligatoriske efterafgrøder medfører en nedsættelse af kvælstofkvoten for den pågældende bedrift efter de samme regler, som gælder for de pligtige efterafgrøder. Således sikres kvælstofeffekten i alle tilfælde.

Ordningen lanceres for at forhindre forringelser af vandmiljøets tilstand bl.a. som følge af udfasningen af de reducerede kvælstofnormer på afgrøder.

Ordningen er dimensioneret med udgangspunkt i et opgjort indsatsbehov til grundvand på baggrund af GEUS's beregninger på ID15-niveau. Det resterende indsatsbehov i forhold til kystvande er beregnet på kystvandoplandsniveau og efterfølgende omregnet til, hvad det vil svare til i rodzonen.

Samlet set forventes det ikke umiddelbart, at det generelle husdyrefterafgrødekrav eller hævelsen af harmonikravet fører til ændringer i vandmiljøets tilstand.

Med hensyn til den målrettede efterafgrødeordning, vil denne i sig selv mindske kvælstoftilførslen til kystvande, herunder marine Natura 2000-områder, og grundvand, og dermed have en positiv effekt for vandmiljøets tilstand.

7.2 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Den potentielle påvirkning af flora, fauna og biologisk mangfoldighed som følge af hævelsen af harmonikravet og indførelsen af det generelle husdyrefterafgrødekrav

er primært relateret til risikoen for øget tilførsel af næringssalte, der potentielt kan påvirke naturtilstanden i negativ retning.

Der henvises således til beskrivelsen under afsnit 7.1 om vand og indførelsen af det generelle husdyrefterafgrødekrav og hævelse af harmonikravet, samt de foranstaltninger, der ligger heri i forhold til kvælstof og fosfor, samt beskrivelsen af den målrettede efterafgrødeordning.

De foreslåede regler om indførelse af et generelt husdyrefterafgrødekrav i husdyrreguleringen adskiller sig fra de eksisterende regler om pligtige efterafgrøder i medfør af gødskningsloven ved at være målrettet mod arealer, hvor der udbringes husdyrgødning eller anden organisk gødning, og hvor der EU-retligt er en forpligtigelse til at beskytte mod nedsivning af nitrat til grundvandet eller udvaskning af nitrat til overfladevand eller begge dele. Det generelle husdyrefterafgrødekrav, som vil være målrettet oplande til nitratfølsomme habiturnaturtyper i Natura 2000-områder, hvor der er sket en stigning i anvendelsen af organisk gødning siden 2007, samt kystvandoplande med et indsatsbehov i medfør af vandområdeplanerne, vil derfor samtidig bidrage til overholdelsen af Danmarks EU-retlige forpligtigelser i henhold til habitatdirektivet, vandrammedirektivet, havstrategirammedirektivet og VVM-direktivet ved at neutralisere hele eller dele af den merudvaskning af kvælstof, herunder i form af nitrat, der er forbundet med udbringning af husdyrgødning og anden organisk gødning.

Derudover vil de foreslåede husdyrefterafgrøder bidrage til at forhindre, at yngle- eller rasteområder for de arter, som er opført på habitatdirektivets bilag IV, ødelægges eller beskadiges.

Samlet set forventes det generelt ikke, at planen vil medføre målbar påvirkning af flora, fauna eller biologisk mangfoldighed i øvrigt.

7.3 Luft

Det vurderes ikke, at planen medfører en forøget udledning af ammoniak til luften.

7.4 Klima

Det vurderes ikke, at planen medfører negative konsekvenser for klimaet.

7.5 Jordbund

Det vurderes ikke, at planen medfører væsentlig indvirkning på jordbunden.

7.6 Landskab

Det vurderes ikke, at planen medfører negative konsekvenser for landskabet.

7.7 **Befolkningen og arealanvendelsen**

Det vurderes ikke, at planen medfører negativ indvirkning på befolkningen eller arealanvendelsen.

7.8 **Menneskers sundhed**

Det vurderes ikke, at planen medfører væsentlig indvirkning på menneskers sundhed.

7.9 **Materielle goder**

Der vil være en positiv erhvervsøkonomisk effekt for visse slagtesvineproducenter og planteavlere, hvis hævelsen af harmonikravet gennemføres. Dette kan henføres til sparede omkostninger til transport af husdyrgødning for slagtesvineproducenter og de planteavlere, der tidligere har modtaget mere husdyrgødning fra slagtesvineproducenter, på mellem ca. 10-20 mio. kr. årligt ifm. fosforloftet i 2017 og det hævdede harmonikrav fra 1,4 dyreenheder pr. ha til 170 kg N pr. ha. Besparelsen forventes at reduceres fra 2018 og fremad, da svineproducenterne i højere grad skal bruge fodertilpasning, og der vil være behov for mere transport for at overholde sænkede fosforlofter i kommende år. Til gengæld vil der være meromkostninger for nogle specielle fjerkræproduktionstyper med fosforlofterne i 2017.

Kommunerne udarbejder indsatsplaner for sikring af drikkevandet i indsatsområder indenfor de nitrاتفølsomme indvindingsområder (NFI) efter vandforsyningslovens § 13, på baggrund af grundvandskortlægningen, der gennemføres for områder med særlige drikkevandsinteresser (OSD) og indvindingsoplande til almene vandforsyninger udenfor OSD. Omkostninger til at kompensere husdyrbrug, som pålægges rådighedsindskrænkninger (typisk dyrkningsaftaler) i medfør af kommunernes indsatsplaner for sikring af drikkevandet og almene vandforsyninger ift. udvaskning fra organisk gødning, vil blive finansieret af vandværkerne. Vandværkerne forventes dog at overvælte denne omkostning på forbrugerne (herunder borgerne). Omfanget af de øgede omkostninger i forbindelse med rådighedsindskrænkninger er behæftet med stor usikkerhed. Et simpelt overslag over forøgede årlige omkostninger i regi af indsatsplanerne giver ca. 2,2-4,0 mio. kr. årligt (ca. 5.500-10.000 ha med en omkostning på 400 kr. pr. ha, som er en gennemsnitspris opgjort for efterafgrøder og de mest omkostningseffektive alternativer som mellemafgrøder og reduceret kvote (Jacobsen, B. 2016. Driftsøkonomiske konsekvenser ved foreløbige modeller for overførsel af husdyrarealregulering til generel regulering. Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi (IFRO), Københavns Universitet). Det bemærkes, at der er tale om et usikkert skøn.

7.10 **Kulturarv, herunder kirker**

Planen medfører ingen indvirkning på kulturarv, herunder kirker.

7.11 **Arkitektonisk arv**

Planen medfører ingen indvirkning på arkitektonisk arv.

7.12 Arkæologisk arv

Planen medfører ingen indvirkning på arkæologisk arv.

8 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Miljøvurderingen er gennemført ud fra de oplysninger, der fremgår af forslag til Lov om ændring af lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug, lov om miljøbeskyttelse og lov om jordbrugets anvendelse af gødning og om plantedække, samt oplysninger fra miljørapporterne for vandområdeplanerne 2015-2021.

I forbindelse med miljøvurderingen af det generelle husdyrefterafgrødekrav i ny husdyrregulering og hævelsen af harmonikravet er der forudsat en uændret husdyrproduktion, da der ikke er et grundlag for at forudsige udviklingen i antal husdyr. Det skyldes, at udviklingen i husdyrproduktionen er påvirket af en lang række andre faktorer end ændringer i reguleringen, herunder bl.a. finansieringsmuligheder, noteringer og markedssituation.

Aarhus Universitet har foretaget en beregning af den nuværende kvælstofindsats i form af vilkår i husdyrgodkendelserne og en omregning til den nye regulering, hvor der forudsættes omtrent samme samlede udvaskningsreducerende effekt af indsatsen (Rolighed, J. og Blicher-Mathiesen, G., 2015: Effekt af husdyrgodkendelser. Notat fra DCE, Aarhus Universitet). Det foreslåede generelle husdyrefterafgrødekrav er fastsat ud fra denne omregning, jf. afsnit 7.1.1.

Aarhus Universitet har endvidere foretaget miljøkonsekvensberegninger på et tidligere forslag til fordeling af det generelle efterafgrødekrav til begrænsning af merudvaskning af kvælstof fra husdyrgødning, jf. afsnit 7.1.2 (Rolighed, J., 2016: Notat om omfordeling af arealdelen af husdyrgodkendelser i den nuværende regulering og ved forslag til ny husdyrregulering og effekter på kvælstofudledningen. Notat fra DCE, Aarhus Universitet og Rolighed, J., 2016: Tillæg til Notat om omfordeling af arealdelen af husdyrgodkendelser i den nuværende regulering og ved forslag til ny husdyrregulering og effekter på kvælstofudledningen. DCE, Aarhus Universitet). Med det nuværende forslag, hvor der er ændret på fordeling af det generelle husdyrefterafgrødekrav, men hvor det samlede antal ha husdyrefterafgrøder er uændret, vurderer Miljøstyrelsen og Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning, at der vil ske ændringer i 2017 ift. Aarhus Universitets miljøkonsekvensvurdering, herunder primært forskydninger mellem hovedvandoplandene, som kan betyde en mindre stigning i tilførslen til kystvande. Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning vurderer endvidere, at husdyrefterafgrødemodellen betyder en mindre forskydning i det anvendte baselineskøn for husdyrgodkendelser i 2017-2021, som fra 2018 vil reduceres som følge af den gradvise indfasning af husdyrefterafgrøder målrettet oplande med et kvælstofindsatsbehov i henhold til vandområdeplanerne. Se afsnit 7.1.1.

Aarhus Universitet har udarbejdet en redegørelse for udvikling i landbrugets fosforforbrug, tab og påvirkning af vandmiljøet (Redegørelse for udvikling i landbrugets fosforforbrug, tab og påvirkning af vandmiljøet nr. 77/2016. DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet). Denne har været anvendt i udformningen af et forslag til ny fosforregulering. Aarhus Universitet har efterfølgende vurderet forslaget til en ny fosforregulering (Andersen, H.E. og Rolighed, J., 2016: Ændret husdyrregulering: Effekter af loft for tilførsel af fosfor med husdyrgødning. Notat fra DCE, Aarhus Universitet). Se afsnit 7.1.2. Aarhus Universitet har ikke vurderet betydningen af, at handelsgødning inddrages i fosforreguleringen.

Miljøvurderingen i forhold til hav er foretaget på baggrund af eksisterende oplysninger fra Havstrategiens basisanalyse. Der har ikke været væsentlige udfordringer i forhold til at foretage vurderingen.

Miljøvurderingen i forhold til natur er baseret på forudsætningen om, at der med indførelsen af det generelle husdyrefterafgrødekrav fremadrettet opnås den samme samlede effekt ift. udvaskning til overfladevand, herunder til Natura 2000-områder, som i den nuværende regulering, og at effekterne af hævelsen af harmonikraket i form af evt. øget tab af fosfor modsvares af den foreslåede fosforregulering.

9 Overvågning

Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA), som startede i 1989, har til formål at tilvejebringe viden om natur- og miljøtilstanden i Danmark. Denne viden er en del af forvaltningsgrundlaget for den danske natur- og miljøpolitik og beslutningsgrundlaget for miljøpolitiske initiativer. Data fra programmet indgår også i dokumentationen af effekterne af forvaltningsmæssige initiativer på natur- og miljøområdet.

NOVANA er målrettet efter både 1) at skabe et nationalt overblik over natur- og miljøtilstanden i Danmark samt 2) at kunne give viden om konkrete områder og lokaliteter i Danmark til brug for udarbejdelse af de næste vand- og Natura 2000-planer samt havstrategi, herunder at vurdere effekterne af de første vand- og Natura 2000-planer, som følger af implementering af Vandramme- og Natura 2000-direktiverne (dvs. Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiverne). Endvidere er programmet tilrettelagt efter at overvåge luftforurening med henblik på bestemmelse af belastningen af naturen med kvælstofforbindelser samt human eksponering.

Denne kombination af nationalt overblik og konkret viden om specifikke områder opnås ved, at flere af delprogrammerne i NOVANA er tilrettelagt efter Vandrammedirektivets principper ved en kombination af såkaldt Kontrolovervågning og Operationel overvågning. Kontrolovervågningen beskriver den generelle tilstand og udvikling i miljøet og naturen på nationalt niveau. Operationel overvågning er til gengæld tilrettelagt til at beskrive tilstanden i

konkrete områder og lokaliteter, som er i risiko for ikke at opfylde miljømålene i vand- og Natura 2000-planerne.

I NOVANA indgår også et program for landovervågning (LOOP). I dag indgår der 6 LandOvervågnings-OPlande i LOOP, som er landbrugsdominerede vandløbsoplande med en størrelse på 5-15 km². I LOOP undersøges landbrugets gødningsanvendelse samt tab af næringsstoffer til vandmiljøet. Oplandene er udvalgt med henblik på at repræsentere variationer i jordtyper, klima og landbrugspraksis inden for landet, om end oplandene ikke nødvendigvis i alle forhold vil være fuldstændig repræsentative for landet. Der foretages årligt interviewundersøgelse om landbrugspraksis i de 6 oplande, og i 5 af oplandene udføres endvidere målinger af næringsstoftransport i samtlige dele af vandkredsløbet, herunder også i rodzonevandet og det øverste grundvand. På baggrund af data fra LOOP kan udviklingen i landbruget følges tæt og den rumlige nærhed mellem landbrugsdrift på dyrkningsfladen og overvågningssteder muliggør en bedre dokumentation af effekterne af ændringer i landbrugsregulering.

Det samlede NOVANA-program muliggør således en løbende overvågning af udviklingen i natur- og miljøtilstanden samt relationen til udviklingen i landbruget.